

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

Návrh regenerace obytného vnitrobloku Flora
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Martina Skřivanová
Vedoucí práce: doc. Ing. Matouš Jebavý, Ph.D.

2016

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Matouše Jebavého, Ph.D. a že jsem použila pramenů v práci řádně citovaných.

V Praze dne 5. dubna 2016

.....

Tímto děkuji doc. Ing. Matoušovi Jebavému, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a vřelý přístup. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a Martinovi Tománkovi a Emě Skřivanové za podporu při práci.

Souhrn

Literární přehled představuje úvod do problematiky specifického prostřanství obytných vnitrobloků, je zde nahlédnuto jejich postavení v rámci sociologické struktury měst i v rámci městské zeleně. Je popsáno, jakým způsobem může ovlivňovat materiální prostředí těchto poloveřejných až veřejných prostřanství život ve městě a jakou roli mohou dvory a vnitrobloky hrát pro komunitu obyvatel přilehlé zástavby. Popsáno je i postavení vnitrobloků v historickém vývoji sídel od starověku po současnost. V analytické části práce je pak snahou nastřádat co nejvíce opěrných bodů pro samotný návrh regenerace zájmového vnitrobloku na Floře. Je nahlédnut historický vývoj území, jeho zapojení do širších vztahů okolí, jsou popsány stanovištní podmínky dvora, posouzeny kvality, hodnoty a problémy tohoto prostřanství. V závěru analytické části je proveden sociologický průzkum, v němž jsou pomocí dílčích pozorování zjištěny potřeby obyvatel přilehlé zástavby a pomocí dotazníku nastřádány jejich názory a přání. Samotný návrh je uveden inspirací zahraničními projekty, na níž navazuje navrhovaný koncept. Poté je předložena samotná studie, která je přiblížena pomocí axonometrie, řezů a vizualizací. Součástí návrhu jsou technické detaily a rámcový rozpočet navrhované úpravy. Celou práci provází cíl vytvořit takový návrh, jehož realizace by vedla k oživení této komunitní zeleně tak, aby se zde obyvatelé přilehlé zástavby rádi zastavili a trávili zde čas, aby se vnitroblok stal místem setkávání a navazování nahodilých kontaktů.

Klíčová slova:

městská zeleň, veřejné prostřanství, obytný vnitroblok, komunita, komunitní zeleň

Summary

The literature review provides introduction to the issue of specific area of residential courtyards. A consideration of their position in cities' sociological structure and within urban greenery is presented there. It also describes how the physical environment of these semi-public or public spaces can affect life in cities and what role such yards can play to the community of residents of adjacent buildings. The position of courtyards in historical development of settlements from antiquity to the present is described as well. The analytical part of the work efforts to accumulate as many strong-points for the project of regeneration of Flora courtyard as possible. It also gives a brief description of historical development of the study area, its integration into the wider neighbourhood relations, and habitat conditions together with considered qualities, values, and problems of this area. In conclusion of the analytical part, a sociological research identifying needs of residents is performed, and the opinions and wishes of these residents are collected via semi-structured questionnaire. The project itself is opened by selected foreign projects' reviews, serving as inspiration, which is followed by concept design. Then the study itself is introduced, being expounded through axonometric projection and visualizations. The project incorporates technical details and framework budget. The aim of the thesis is to create a project which would lead to resuscitation of this communal greenery, so that the residents of adjacent buildings would be rather willing to stop and spend their time there, and so that the courtyard would become a meeting place and a place to make accidental contacts.

Keywords:

urban greenery, public space, residential courtyard, community, communal greenery

Obsah

1. Úvod	4
2. Literární rešerše	5
2.1 Vlivy materiálního prostředí na život ve městě	5
2.2 Historické souvislosti	8
2.2.1 Principy sídelní struktury	8
2.2.2 Obytné vnitrobloky v historii	9
2.3 Funkce obytných vnitrobloků	13
3. Průzkumy a analýzy	15
3.1 Historický vývoj zájmového území	15
3.2 Širší vztahy	16
3.3 Současný stav	17

3.4 Stanovištní podmínky	18
3.5 Inventarizace dřevin	19
3.6 Posouzení kvalit vnitrobloku, hodnoty a problémy	20
3.7 Sociologický průzkum	21
3.7.1 Pozorování	21
3.7.2 Názory obyvatel	22
4. Návrh	24
4.1 Inspirace	24
4.2 Koncept	24
4.3 Plán kácení	25
4.4 Studie	25
4.5 Osazovací plán	25
4.6 Pohledy	26
4.7 Technické detaily	26
4.8 Rámcový rozpočet	26
5. Diskuse	26
6. Závěr	28
Přehled literatury a použitých zdrojů	29

1. Úvod

Již v dávné minulosti byli lidé zvyklí žít ve skupinách a jejich obydlí se shlukovala kolem center, která byla především jakýmsi společenským prostorem. Ve smyslu integrity člověka na zemi jsou tato společenská centra velmi důležitým prvkem obytného prostředí. I pocit domova je podmíněn konfrontací s okolím a zapojení se do něj na společenské úrovni. Do fenoménu zhlukování obydlí kolem společenských center spadají i obytné vnitrobloky, které tvoří podstatnou část městské mozaiky i struktury městské zeleně.

V současné době, kdy je snahou vyřešit otázku suburbanizace měst, jejímž důsledkem je tak zvaná 'sídelní kaše', je nutné využít veškerý vnitřní potenciál města. Obytné vnitrobloky jsou nedílnou součástí tohoto potenciálu a jejich regenerace a humanizace je proto v dnešní době více než žádoucí. Ačkoliv kvalita materiálního prostředí nepodmiňuje kvalitu společenského života ve vnitrobloku, dobře koncipované prostředí vnitrobloku může společenský život podpořit a naopak nesprávně koncipované prostředí jej může zcela zahubit.

Tato práce je zaměřena na konkrétní vnitroblok na pražských Vinohradech. Jejím cílem je na základě poznatků získaných při tvorbě literárního přehledu a analýz navrhnout prostor podporující společenský život daného obytného bloku. S cílem založit návrh na potřebách a přáních obyvatel tohoto bloku bude do analýz zahrnut sociologický průzkum, který má posloužit jako stěžejní podklad pro návrh. Prostor vnitrobloku se má stát místem, o kterém mezi obyvateli přilehlé zástavby panuje co nejširší shoda, místem setkávání a navazování nahodilých kontaktů, které jsou pro zakořenění člověka do jeho obytného prostředí od nepaměti tak důležité.

2. Literární rešerše

Literární rešerše by měla nahlédnout podstatu obytných vnitrobloků ve městě. Nejprve bude obecně shrnuto, jaký je vliv materiálního prostředí na život ve městě i jaké charakteristiky by mělo mít obytné prostředí, aby byl život ve městě co nejkvalitnější (kapitola 2.1). Dále bude snahou popsat principy struktur obytného prostředí v historii a najít roli obytných center, jimiž jsou v současném městském systému mimo jiné vnitrobloky. Zkoumán bude rovněž historický vývoj samotných vnitrobloků, potažmo jejich předchůdců (kapitola 2.2). Třetí část rešerše by pak měla rekapitulovat funkce obytných vnitrobloků ve městě a s nimi spjatý potenciál těchto specifických prostranství (kapitola 2.3).

2.1 Vlivy materiálního prostředí na život ve městě

Je jisté, že mezi námi a naším prostředím existuje obousměrný vliv. Tak jako my vytváříme okolní prostředí, dotváří ono nás. Josef Holeček¹ takto přemýšlí o krajině. Podle něj krajina vždy ovlivňovala duši člověka, i národa, takže charakteristiku jeho vlastní je nutné započít popisem krajiny, ve které žije (CÍLEK, 2010 ex. HOLEČEK). Cílek (2010) pak uvažuje krajině naší duše², která je jakýmsi naším vnitřním vzorem či rytmem. Střetne-li se tato vnitřní krajina s podobně uspořádaným rytmem vnějšího okolí, nastává opojný a blahodárny okamžik. Takto lze v širším slova smyslu uvažovat i o materiálním prostředí měst, o městské „krajině“. Staráme-li se o ni, nepochybně se staráme i o svoji duši.

Důležitý je vztah k materiálnímu prostředí. Ten vzniká zejména na základě zážitků a vzpomínek. Podílíme-li se na vytváření materiálního prostředí, prohlubuje se náš vztah k němu. Vztah k místu, kde bydlíme, je pro kvalitu života klíčový. Ch. Norberg-Schulz (2010) píše, že *člověk bydlí, pokud se může orientovat ve svém obytném prostředí a identifikovat se s ním, či krátce řečeno, jestliže zakouší své obytné prostředí jako významuplné*. Kýžené kvality obytného prostředí se tedy dají shrnout do dvou pomyslných šuplíků, „orientovat se ve svém obytném prostředí“ a „identifikovat se se svým obytným prostředím“.

¹ český spisovatel, ruralista, přelom 19. a 20. století

² Pojem „inscape“ neboli krajina vnitřní poprvé definoval anglický básník Gerard Manley Hopkins ve druhé polovině 19. století.

Orientace v obytném prostředí spočívá jak v jeho vnitřních charakteristikách, tak v jeho vazbě na okolí. Důležitý je pozvolný přechod z místa, které člověk zná a cítí se zde jako doma, na místo, které je neznámé. Podstata tohoto přechodu bude nahlédnuta v další kapitole (3.1 Principy sídelní struktury). Co se týče obytného prostředí, Norberg-Schulz (2010) dále píše, že rozlišující kvalitou každého umělého místa je jeho uzavřenost. Tento výrok poukazuje na význam vymezenosti prostoru určitými hranicemi, díky kterým se stává prostor pro člověka srozumitelnějším, čitelnějším, důvěrnějším. Člověk si takový prostor jednodušeji uvědomuje a rovněž k němu snadněji získává vztah. Přechod mezi čistě privátním a čistě veřejným prostředím má být tedy pozvolný, odstupňovaný, mezi jednotlivými stupni by však měly být jasně patrné hranice.

Hranice mohou být zcela imaginární, dány například určitými pravidly či zvyklostmi v daném prostředí, je však žádoucí, aby materiální prostředí tyto hranice podporovalo. Nutno dodat, že taková hranice nemusí a často by ani neměla být bariérou, má pouze nenápadně a podvědomě vymezovat, v jakém prostředí se právě nacházíme. Ve městě může být takto vymezeným územím pokoj, byt, chodba obytného domu, vnitroblok, ulice, náměstí, park, čtvrť a podobně. V souvislosti s těmito místy mají obyvatelé měst v sobě zakódovány jakési hranice chování, které by v ideálním případě měly hájit jejich soukromí, ale zároveň umožňovat navazování nahodilých nesoukromých a nedůvěrných kontaktů. Právě tyto nahodilé kontakty jsou dle Jacobs (1993) i Gehla (2010) základním kamenem fungujícího veřejného života ve městě. Urbanistické uspořádání měst a materiálního prostředí je mohou podpořit či také zcela zlikvidovat.

Uspořádání měst a veřejných prostranství by mělo přivádět dohromady lidi, kteří se navzájem důvěrně neznají, a většinou o to ani nestojí, přesto je pro ně vzájemný kontakt podstatný. Bez něj by byly kontakty omezeny na známosti vhodné pro soukromý život a města by pak ztrácela smysl. Zdánlivě triviální setkání, pohledy, úsměvy, pozdravy, prohozené věty vedou k výsledku, který triviální zdaleka není. Výsledkem je smysl pro veřejnou identitu, síť veřejných ohledů a důvěry, útočiště ve chvíli, kdy je člověk potřebuje. (JACOBS, 1933)

Kontakt nesmí být ale příliš osobní, protože městský člověk hájící si zuby nehty své soukromí z takového kontaktu raději uteče a vyhýbá se mu. Nebo jinak řečeno, máli městský člověk kvůli novému kontaktu dávat všanc kousek svého drahocenného soukromí, raději žádný kontakt nenavazuje. Místa, která vedou k navazování soukromějších kontaktů, pak zůstávají buď prázdná, nebo zde vznikají komunity důvěrně známých lidí, které jsou však uzavřeny okolnímu světu. Tento jev Jacobs (1993) vystihuje heslem „pospolitost nebo nic“, oboje má nedobry efekt.

Neosobní veřejná prostranství a prostranství, kde si lidé mezi „pospolitostí a ničím“ vyberou „nic“, způsobují, že jsou lidé anonymní. Jejich vzájemný odstup, který je výsledkem podezřívavosti a strachu z potíží vzniklých navozením kontaktu, vede k absenci sousedského ohledu, sousedské rady a pomoci. Lidé pak neplní základní veřejné úkoly, mezi něž patří například dohled nad dětmi, dohled nad samotným veřejným prostranstvím a podobně. Oproti tomu tam, kde si lidé vyberou „pospolitost“, vykrytalizuje uzavřená komunita s vyhraněnými názory, jež netoleruje odlišnosti. Dochází pak k názorové diskriminaci, ke střetům s okolím. (JACOBS, 1993)

Správně uspořádané město a veřejné prostranství nám tedy dá zvolit zlatou střední cestu mezi „pospolitostí a ničím“, vytvoří v nás přirozené hranice chování, které nás odradí od naprosté anonymity, ale zároveň uhájí naše soukromí a nedají nám narušit soukromí ostatních.

Podle Nerberga-Schulze (2010) člověk bydlí, zakouší-li své obytné prostředí za významuplné, neboli pokud rozpoznává jeho identitu. Identitu může místo nabývat svébytným charakterem (atmosféra, genius loci), svou specifickou funkcí, svou pamětí (místa historických událostí), svými vizuálními i jinými vlastnostmi (barvy, vůně, zvuky, chutě apod.). Podle těchto charakteristik jej odlišujeme od míst jiných. Dle mého názoru mnohá městská prostranství (obytné vnitrobloky nevyjímaje) i jejich dílčí plochy takovou identitu postrádají. Obyvatelé měst pak takovým místům těžko budují vztah, těžko si je pamatují, nevyhledávají je a tráví zde méně času. Místa, která postrádají i nejzákladnější vlastnost, svou funkci (náplň), nebo je jejich náplň těžko rozpoznatelná, se proměňují ve vákua, v prázdné bezútěšné prostory, v zázemí pro nežádoucí jevy. Zahradní i stavební architektura taková místa produkuje, je-li tvořena v duchu tak zvaného lartpoullartismu, umění pro umění, v tomto případě architektury pro architekturu, nikoli architektury pro lidi.

Dle Jacobs (1993) vznikají vákua i nezávisle na charakteristikách samotných míst, vznikají také na základě charakteristik jejich okolí. Častým problémem je monotónnost podniků přilehlých veřejnému prostranství. Je-li totiž v okolí veřejného prostranství jeden typ podniků, například administrativní budovy, je prostranství využíváno jen v určitých časových intervalech. Využívají jej výhradně zaměstnanci budov, kteří zde tráví čas, při cestě do práce, v době polední pauzy a při cestě z práce. Nastávají tak dlouhé časové úseky, kdy se prostor stává vákuem a nabídne tak služby jinde nevídaným lidem (lidem bez domova, drogově závislým, vandalům a podobně).

Lze tedy říct, veřejná prostranství pro lidi jsou ta, která nabízí pestrou a důmyslně rozmístěnou škálu funkcí nejen v rámci jich samotných ale i v rámci okolních budov a podniků. Je dobré, když jsou jednotlivé funkce veřejného prostranství a jeho jednotlivých částí lehko čitelné, je také dobré,

když nevznikají slepá místa bez náplně a identity. A konečně má-li takové významuplné místo jedinečný charakter či atmosféru, dá se očekávat, že bude hojně využíváno.

Z předchozího vyplývá, že souvislost mezi kvalitami městského prostředí a kvalitami městských aktivit je velmi úzká. Často i zcela jednoduchá materiální úprava může nápadně zlepšit využití městského prostoru (GEHL, 1987 ex. WHYTE, 1980). Každodenní situace lidí mají veliký význam, neboť utvářejí hlavní část našich životů a tím pádem i našich měst (ERSKINE, 1986 in GEHL, 1987).

Vnější prostředí je faktor, který ovlivňuje venkovní aktivity v různé míře. Gehl (1987) je v závislosti na tomto vlivu dělí do tří skupin, nezbytné, volitelné a společenské. Na *nezbytné aktivity* (cesta do zaměstnání, nakupování, návštěva lékaře) má materiální prostředí nejmenší vliv a činnosti v nich zahrnuté většinou souvisí s chůzí. Oproti tomu *volitelné aktivity* jsou značně závislé na materiálním prostředí, je-li prostředí lidem příjemné, vybízí k volitelným aktivitám jako je procházení, sezení, pozorování okolního života. *Společenské aktivity* jsou ty, při kterých se lidé potkávají a vzájemně se konfrontují. Částečně tedy zahrnují obě předešlé skupiny a jejich výskyt je navzájem přímo úměrný (obrázek 1). Čím je materiální prostředí kvalitnější, tím více času tráví lidé venku a tím více se potkávají. (GEHL, 1987)

Setkání, pouhá společenská přítomnost je semínkem jiných, mnohem komplexnějších forem společenské aktivity. Právě pasivní kontakty, zrakové a sluchové, které jsou v životě mezi budovami nejčastější, jsou podle Gehla (1987) velmi cenné, neboť jsou pro nás zdrojem informací a inspirace, jsou důležitým mezistupněm mezi tím být sám nebo být s někým. Jsou stěžejní součástí integrace člověka ve městě, vytvářejí v nás pocit sounáležitosti a pocit domova. Navíc tyto nahodilé kontakty podněcují vznik dalších a rozrůstají se tak geometrickou řadou. Na závěr si tedy dovoluji citovat tato zdánlivě banální, leč velmi výstižná hesla:

„Lidé jsou tam, kde jsou lidé.“ (skandinávské rčení)

„Jedna plus jedna jsou přinejmenším tři“ (GEHL, 1987 ex. KLINGEREN, 1969)

„Něco se děje tam, kde se něco děje“ (GEHL, 1987)

obrázek 1. schéma rozdělení aktivit a jejich vliv na materiální prostředí (zdroj: autor)

2.2 Historické souvislosti

Poloveřejných míst, která v systému sídelní struktury plní podobnou integrační funkci jako vnitrobloky je široká škála. Gehl (2010) uvádí příklady takových přechodových zón v různých částech světa. Patří mezi ně předzahrádky anglických dvojdomků, předzahrádky nízkých řadových domků v australských městech, holandské stoops (společné přístupové schodiště do domu), severoamerické verandy, schodiště a odpočívadla brooklynských řadových domů nebo hraniční zóny tradičních japonských městských domů. Tyto typy prostranství spojuje jedna společná vlastnost, nacházejí se zpravidla ve starších obytných čtvrtích. Architektura a urbanismus konce minulého století zřejmě tato místa považovala za přežitek. Mnohdy pak vznikaly budovy vyrůstající přímo z trávníků a chodníku jako „útesy z moře“ (GEHL, 2010). Nyní je příhodné objasnit, proč je funkce těchto přechodových zón pro život ve městě tak podstatná (kapitola 2.2.1) a jakou roli měla tato poloveřejná prostranství v historii, zejména za jakým účelem byly budovány obytné vnitrobloky a jejich předchůdci (kapitola 3. 2).

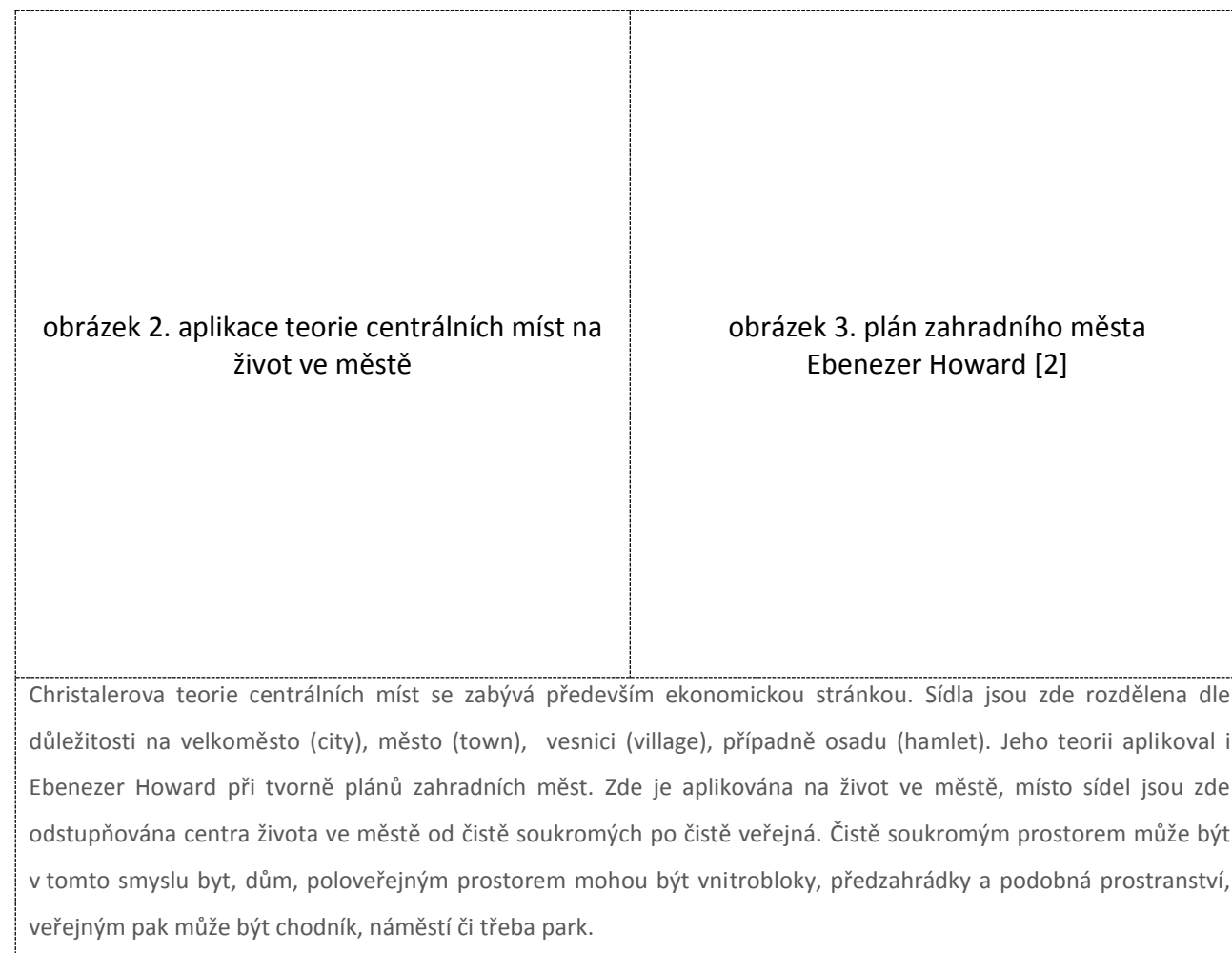
2.2.1 Principy sídelní struktury

Fenomén shlukování sídelních center nižších úrovní kolem center vyšších úrovní se projevuje od vzniku prvních sídel. Úzké rodinné kruhy se shlukovaly do kmenů, kmeny tvořily osady (kolonie). První středověká ranně feudální města byla seskupením osad a dvorců soustředěných kolem hradišť, později knížecích hradů a klášterů, postupně se začala vytvářet propojená sídelní struktura městských aglomerací (KUPKA, 2006). Toto přirozené a spontánní vytváření sídelních struktur v minulosti, kdy nebylo zapotřebí zevrubného urbanistického plánování, by mělo být vodítkem k budování současných měst.

Princip tvorby sídelních struktur prostřednictvím propojování center různé úrovně zkoumal ve 30. letech 20. století německý geograf Walter Christaller³. Jeho teorie centrálních míst se zabývá problematikou prostorového rozmístění sídel na základě ekonomických charakteristik. Popisuje, jaké rozmístění, velikosti a důležitost by měla mít jednotlivá sídla v sídelní struktuře, aby došlo k co nejefektivnějšímu přenosu zboží a služeb. [1]

³ Jako první se tímto problémem zabýval již ve 20. letech 19. století německý ekonom Johann von Thünen, na jehož studii W. Christaller navázal.

Kromě čistě ekonomické praktičnosti takového soustředování obytného prostředí a sídel existuje i významná psychologická podstata tohoto jevu. Nejsou to pouze služby a zboží, které se dají tímto způsobem účinně předávat, jsou to rovněž informace, zkušenosti, inspirace, známosti, kontakty. Teorie centrálních míst se tak dá přenést na rozmístění života ve městě (obrázk 2).

Pro člověka bylo přirozené žít v prostředí, kde se lidé navzájem více či méně znali, již v dávné minulosti. První taková prostředí, v nichž mohl zavládnout „pocit domova“, se dají očekávat v době pozdního paleolitu (12 000 – 10 000 před současností), kdy lidé přestali migrovat na dlouhé vzdálenosti pronásledující velká stádová zvířata a začali budovat drobná sídliště na výhodných místech zajišťujících dlouhodobý dostatek potravy (VACEK, 2014). Pocit domova nevytváří pouze známé prostředí, ale i vztahy mezi sousedy. Pozvolný přechod mezi čistě privátním a čistě veřejným prostranstvím napomáhá tyto vztahy navazovat, tvoří základ dobrého sociálního zázemí měst. Žít v prostředí, které tento pozvolný přechod pozbývá je s ohledem na minulost naprosto nepřirozené, takové obydlí postrádá kontext v rámci obytného prostředí.

Podle Gehla (2010) fyzická struktura stavebního komplexu měst odráží a podporuje žádoucí společenskou strukturu. Tam, kde existence společenských prostor různých úrovní dovoluje pohyb od malých privátnějších prostor k větším veřejnějším prostorům, vzniká větší pocit bezpečí a silnější pocit sounáležitosti s oblastmi mimo soukromé obydlí. Lidé se v takových prostorách lépe poznávají, tráví zde více času, což má za následek vyšší stupeň dozoru a kolektivní odpovědnost za toto prostranství.

Pozvolného přechodu mezi čistě soukromým prostředím, které sdílejí lidé navzájem si důvěrně blízcí, a čistě veřejným prostředím, kde jsou si lidé navzájem cizí, moderní velká města často pozbývají. Příkladem je přechod z mnohaposchoďové budovy na ulici, která postrádá příjemné prostory nabízející lidem vzájemnou interakci (GEHL, 1987). V mnoha současných městech, kde lidé tráví většinu času v odcizení a anonymitě, je více než žádoucí vytvářet a podporovat místa pro zastavení a vzájemné setkávání.

V Praze je nespočet veřejných prostranství, která mají potenciál poskytovat obyvatelům města pocit sounáležitosti a která se mohou stát mezníkem mezi čistě privátním a čistě veřejným životem. Problém tedy netkví v nedostatku takových míst, ale ve způsobu, jakým k těmto místům přistupujeme. Jakási paralýza veřejných prostranství Prahy, kterou způsobují často jen banální fyzické a psychické bariéry, má podle Topolčanské (in VALLO, 2011) původ v naší nedávné minulosti. Ve způsobu užívání je podle ní veřejný prostor Prahy stále totalitní. Přestože zmizely politické sochy, vnitřní i vnější bariéry, které dříve záměrně vytlačovaly lidi z veřejného prostranství, tu zůstaly. Dle Topolčanské trpí veřejný prostor našich měst syndromem „posvátné krávy“, jenž tkví v nedotknutelnosti a nutné „reprezentativnosti“ všeho co je veřejné. Důvodem, proč se tato situace zatím mění velmi pomalu, může být absence všeobecného povědomí o tom, že veškerá veřejná prostranství mají obrovskou potenciální hodnotu a dají se aktivně využívat (obrázek 4), nebo rezignace, která je podle Valla (2010) chorobou našich zeměpisných šířek a našich generací.

obrázek 4. piana na ulici [3]

Jednou z podařených iniciativ vnesení života do veřejných prostor je projekt Ondřeje Kobzy „Piana na ulici“. V rámci tohoto projektu byla do veřejného prostranství Prahy umístěna piána, na která může jakýkoli kolemjdoucí zahrát. Výsledek je velmi pozitivní, kolem náhodných pianistů se stále shlukují lidé, někdy si zatančí, pobrukují si, nebo si „jen“ vzájemně vyměňují úsměvy. Tento projekt může být dobrým začátkem nového povědomí obyvatel Prahy o potenciálu veřejných prostranství.

2.2.2 Obytné vnitrobloky v historii

Vnitřní dvůr jako architektonický prvek má původ v dávné historii. Obliba ze stran chráněného ale shora neuzavřeného prostoru je patrná již v dobách prvních starověkých měst. Prostory vnitřního dvora chráněné před vnějším ruchem tvořily jakousi centrální obytnou místnost pod širým nebem a nabízely široké možnosti využití. Díky jeho centrálnímu umístění sloužil dvůr jako komunikační jádro, prostor setkání a interakce obyvatel přilehlých budov. Vnitřní dvůr byl v historii využíván jak pro hospodářské účely tak pro účely čistě obytné a estetické. (ŠUBR, 1990)

Nejstaršími důkazy urbanistického uskupení obytného prostředí se skupinami domů obklopujících centrální dvůr jsou archeologické nálezy starověkých měst budovaných ve třetím tisíciletí před naším letopočtem. Asi nejstarší konkrétní příklad nabízí dochované části města Mohenjo Daro, jež bylo vybudováno ve 4. tisíciletí před naším letopočtem na řece Indu na území dnešního Pákistánu (obrázky 5, 6) . (FUCHS, 1950)

obrázek 5. Mohenjo Daro
– systém vnitřních dvorů [4]

obrázek 6. Mohenjo Daro
- dům majetnějších obyvatel [5]

Město Mohenjo Daro (Pahorek mrtvých) bylo jedním z hlavních sídel harappské kultury usazené převážně na území současného Pákistánu. Město dosahovalo tehdy nevídané civilizační úrovně a pravděpodobně se stalo vzorem mnoha dalších starověkých měst. Důmyslný urbanistický koncept města skýtal propracovanou síť hlavních tříd a vedlejších komunikací i kanalizační systém. Součástí domů byly koupelny i splachovací záchody, co se týče hygieny, sídlo předčilo mnohá města předminulého století. Obytné budovy byly soustředěny kolem vnitřního dvora, kde se obvykle nacházela studna a ohniště. [6]

Princip vnitřního dvora se objevuje v různých obměnách ve všech starověkých kulturách. V Mezopotámii je dokládají vykopávky měst Uru a Babylonu, dvory různých rozměrů dokládají pozůstatky egyptského města Kahún, města Knóss na Krétě a podobně. Ze starého Řecka je znám peristyl, centrální dvůr uvnitř budovy, který byl přístupný z většiny místností. Tam se soustřeďoval život obyvatel domu, izolovaný od ruchu venkovního světa. Obdobný charakter má architektura římského atriového dvora. Prostory domu a dvora se funkčně i architektonicky prolínaly, atrium tvořilo společenské centrum rodiny či společenství obyvatel (obrázky 7, 8). Současně s atriovými vilami se objevil nový typ budov, víceposchodové nájemní domy uspořádané do bloků s vnitřním dvorem, vnitroblokem. Tyto se rozšířily s urbanizací římských velkoměst v průběhu 3. a 4. století našeho letopočtu a lze je považovat za první předchůdce současných vnitrobloků. (HRŮZA et ZAJÍC, 1997)

obrázek 7. římský dům
– pohled od vstupu skrz atrium a tablinum do
peristylu [7]

obrázek 8.
- schéma římského domu [8]

1. vestibulum – vstup do domu, 1a. fauces – v překladu chřtán, součást vstupu, 2. taberna – obchod, 3. atrium – předsíň, formální vstupní místnost se střešním otvorem, 4. impluvium – bazének v centru atria, 5. cubiculum – malý pokoj, ložnice, 6. ala – postranní křídla atria, 7. tablinum – pracovna, studovna, malá místnost se stolem, 8. triclinum – jídelna, 9. culina – kuchyň, 11. peristyl – zahradní dvůr s kolonádou, 13. cubiculum – malý pokoj, ložnice, 14. triclinum – jídelna, 15. exedra – zahradní domek

V období středověku, kdy ustalo stěhování národů, se znovu začala rozvíjet evropská kultura. Byl položen základ současné sídelní struktury a zásadním způsobem ovlivněn vznik států. Vlna modernizace šířící se po Evropě nesla dědictví antického světa. Jasným příkladem bylo uspořádání klášterního rajského dvora po vzoru antického peristylu. Objevuje se zde, i když tentokrát v náboženské symbolice, chodba se sloupovým lemující okraje dvora i vodní prvek v centrální části.

Středověká kolonizace se podepsala na vztahu člověka k okolnímu prostředí a k divoké přírodě. Venkovní nelidský svět, byl vnímán jako nejistý až hrůzostrašný tak, jak jej zobrazuje Hieronymus Bosch či Pietre Brughel (HRŮŠA in BABKA, 2009). Že se myšlenky lidí zaobíraly spíše vlastním nitrem, starostmi o duchovní a posmrtný život, je odraženo i v uspořádání středověkých měst. Město bylo opevněno zdmi, hustá síť stísněných uliček byla lemována uzavřenými řadami domů. Přízemí budov byla mnohostranně hospodářsky využívána, jejich součástí byl průjezd do dvora. Dvory byly rozčleněny ploty a zdmi dle vlastnictví a využívány převážně k hospodářským účelům. V prostorách vnitřních dvorů se často nacházely stáje, dílny, sklady, později i menší manufaktury (obrázek 9). Protože středověký člověk sevřen stísněností ulic zatoužil po kousku přírody v blízkosti svého obydlí, začaly se v prostorách za domem zakládat i ryze okrasné zahrady (DOKOUPIL et al., 1957). Ty byly malé, geometrické, schované za zdí, určeny pouze pro vyvolené (KUPKA, 2006).

obrázek 9. mapa středověké Paříže, Braun & Hogenberg, 16. století [9]

Středověká města byla budována bez komplexních plánů a jejich půdorys byl vytvářen spontánně dle aktuálních potřeb obyvatel. Výsledkem byla nepravidelnost zastavěných ploch a cestních sítí, ale i lidské měřítko, které dle Gehla (1996) vytváří v dodnes dochovaných historických centrech měst výjimečně dobré podmínky pro život. Co se týče prostor vnitřních dvorů, plán Paříže od Brauna a Hogenberga dokládá různá uspořádání i využití. Některé vnitrobloky zůstávaly sjednocené, některé byly rozčleněny dle vlastnictví. Byly zde hospodářské dvory, dílny, okrasné i užitkové zahrady nebo například hřbitovy. Některé vnitrobloky podlehly, zastavení, neboť středověká města obehnaná hradbami nerostla co do plochy, ale co do hustoty obydlení.

Období renesance a baroka přineslo změnu v chápání městských veřejných prostranství. Ta již nebyla vnímána pouze z užitného hlediska, ale byla jim přisuzována i reprezentativní funkce. Došlo k výraznému přesunu lidí z venkova do měst. Města, jejichž význam narůstal, dosáhla nových architektonických forem. Zvýšila se výšková hladina budov, vnitřní prostory měst byly zastavovány novými rameny budov. Bývalé hospodářské dvory se přeměnily na veřejně přístupné pěší koridory napříč obytnými bloky. (HALÍK, 1996)

Intenzivní nárůst obytné blokové zástavby ve městech v 19. a 20. století má původ v průmyslové revoluci, kdy došlo k převratu hospodářství, populační explozi, a s tím související urbanizaci měst. Náhlou potřebu velkého množství bydlení dostupného i pro nižší společenské třídy uspokojila nová urbanistická a architektonická uspořádání měst. Řadové domy uspořádané do bloků vzrostly o několik pater, prostory vnitrobloků byly často zaplněny zadními trakty či hospodářskými budovami. Vznikaly první plány regulující nárůst velkých měst. Jako příklad lze uvést Haussmannův plán

přetavby Paříže realizovaný od roku 1854 (obrázek 10) či Hobrechtův plán Berlína, jehož realizace byla započata roku 1862. Dominující bloková zástavba vícepodlažních nájemních domů bezprostředně obklopující historické jádro je tedy fenoménem měst, která na přelomu 19. a 20. století postihl mohutný průmyslový rozvoj a s ním spojená urbanizace (MATOUŠEK, 1980). V Čechách mezi tato města patří například Praha, Brno, Plzeň či Liberec. Období od 19. do poloviny 20. století se dá považovat za éru obytných vnitrobloků. I když dle JANÁKA (1933 in ŠUBR, 1990) byly vnitřní dvory spíše otázkou užitnosti a tehdejší doba ještě nebyla připravena proměnit je v zeleň, architektonická moderna při nových výstavbách již počítala s čistě obytným využitím vnitroblokových prostor.

obrázek 10. letecký snímek Paříže po realizaci Haussmannova plánu [10]

Haussmannovy plány provází posedlost osami, které striktně udávají tvar zástavby. Významné dominanty Paříže, k nimž se osy paprscitě sbíhají tvoří pohledová zakončení. Uspořádání os predefinovaly mimo jiné Tuilerijské zahrady navržené Andrém le Nôtem.

I v historických centrech měst vznikaly bloky pěti i vícepodlažních domů, ty ale vyrostly na středověkých základech. Jejich vnitřní dvory byly vzhledem k výšce okolních budov nesprávně dimenzované a skýtaly mnohá úskalí. V příliš malých dvorech nastal problém se stojatým vzduchem, v němž se kulminoval prach a pachy. Navíc zde vládl nedostatek světla. Dvory se tak často staly bezúspěšným prostorem a byty s okny do dvora byly pro nájemníky nežádoucí (ŠILHÁNKOVÁ, 2003).

Bloková zástavba pěti a vícepodlažních činžovních domů byla tedy původně koncipovaná pro chudší obyvatele stěhující se do měst za prací po vypuknutí průmyslové revoluce. V duchu myšlenek utopického socialismu vznikaly i velkorysejší komplexy pro dělnickou třídu, které měly

uspokojovat veškeré potřeby obyvatel. Jedním z takových byl projekt Familistère francouzského továrníka A. Godina. Centrální součástí komplexu jsou tři zastřešené obytné vnitrobloky (obrázek 11). (FUCHS, 1950)

obrázek 11. vnitřní dvory Familistère

Familistère je obytný komplex vybudovaný v letech 1856 - 1859, jež měl vytvořit komunitu dělníků a jejich rodin, která funguje samostatně a nezávisle uvnitř města Guise. Cílem byla lepší životní úroveň dělnictva provázená vyšší pracovní výkonností. Obytný komplex se skládal ze tří obdélníkových bloků spojených v rozích. Každý z nich měl vlastní dvůr s prosklenou střešou, kde si mohly hrát děti za každého počasí. Součástí Familistère byly kromě obytného komplexu a samotné továrny na kovová kamna objekty občanského vybavení, mimo jiné jesle, škola, školka, divadlo, obchody, stravovací zařízení, rekreační zařízení (například koupaliště). [11]

V období po druhé světové válce skončila epocha výstavby klasických obytných bloků, podobné obytné komplexy byly od té doby po současnost budovány pouze raritně⁴. V poválečném období se na okrajích měst rozšířil nový typ obytných komplexů, panelová sídliště. I jejich součástí byly často vnitrobloky, ty však nabývaly jiných vlastností, než dvory starších obytných bloků. Zejména to bylo jiné měřítko a jiné uspořádání. Tyto bloky nebyly uzavřené, zpravidla obklopené pouze ze dvou stran a v záplavě okolní zeleně vlastně pozbývaly významu. Průkopníkem urbanistického konceptu, z něž struktura sídlišť vycházela, byl Le Corbusier, jehož cílem bylo řešení problémů měst průmyslové epochy návratem zeleně mezi budovy. Athénská charta vydaná roku 1933, v níž byla deklarována Corbusierova teorie funkcionalistického města, se stala opěrným bodem poválečné výstavby sídlišť na okrajích měst (HRŮZA et ZAJÍC, 1997). Ač byla Courbusierova myšlenka v jádru

⁴ Příkladem nově vybudovaného uzavřeného obytného komplexu s vnitřním dvorem je domov židovských seniorů na Hagiboru (viz níže). Jde o nejnovější uzavřený vnitroblok v Praze. Jeho výstavba byla ukončena v roce 2008. [12]

dobrá, brzy se setkala s mnoha odpůrci, a brzy se také ukázalo, že život v rámci funkcionalistického sídliště skýtá mnohá, zejména sociologicko-psychologická, úskalí.

V 60. letech minulého století nastala v zemích západní Evropy renesance prostor vnitrobloků, neboť se především ve válkami zničených městech začala řešit otázka obnovy a modernizace blokového zastavění z důvodu zachování historických hodnot i z důvodů ekonomických a sociálních (MATOUŠEK, 1980). Jedním z podnětů návratu k výstavbě a obnově historických struktur byl fakt, že lidé preferovali třeba i méně kvalitní bydlení v centru měst a v jeho přilehlých blokových zástavbách budovaných na přelomu 19. a 20. století. Zde totiž získali komfort, kterého se jim v nových funkcionalistických sídlištích nedostávalo. Tím komfortem bylo lidské měřítko a pocit zřetelněji vytyčených hranic mezi individuální, přechodnou a veřejnou sférou. Obytné bloky, které funkcionalisté odmítali se znovu dostaly do popředí a staly se vhodnou obytnou strukturou živého města. (HRŮZA et ZAJÍC, 1999)

V našich zemích nebyl návrat vnitrobloků zaznamenán v takové míře a až v současnosti se obracíme k západním vzorům a sledujeme jejich regenerační procesy, ze kterých bychom mohli čerpat inspiraci. V období po druhé světové válce došlo v Čechách s nástupem socialismu k procesu vyvlastňování. To velkou měrou ovlivnilo i přístup k vnitroblokům. Obyvatelé okolní zástavby se jim často odcizili. S nárůstem automobilové dopravy se mnohé prostory vnitřních dvorů proměnily ve zpevněné plochy parkovišť, v rámci stále houstnoucí zástavby měst probíhala v mnohých vnitroblocích přístavba činžovních domů. Vnitrobloky často zůstaly zanedbány a bez využití, jejich původní architektonický koncept byl narušen výstavbou technických objektů, garáží, drobných staveb pro obchod a služby, umístěním odpadkových kontejnerů a podobně.

Zanedbání ploch vnitrobloků mnohde trvá do současnosti. Důvodem mohou být majetkové zájmy, nedostatek finančních prostředků, nečinnost a nezáměr správců provázená nezájmem potenciálních uživatelů. Důsledkem je velké množství zpevněných ploch, nevhodné členění inženýrských sítí, rozčlenění vnitrobloků s čímž souvisí i nesouměrná výšková členitost terénu, absence údržby. Je třeba si uvědomit, že při absenci údržby prostor zarůstá, pustne a stává se pro potenciální uživatele neatraktivní. Počet lidí využívajících prostor pak rapidně klesá, čímž hlesá i přirozený dohled nad místem. Prostor se tak stává útočištěm nežádoucích jevů jako je vandalismus (obrázek 12). (SOJKOVÁ et KIESENBAUER, 2008)

obrázek 12. sestupná tendence kvalit veřejných prostranství (zdroj: autor)

V současnosti se mnohé vnitrobloky dostaly do začarovaného kruhu. Nedostatečná atraktivita prostor vnitrobloků často způsobená nedostatečnou údržbou vede ke snižování počtu uživatelů, čímž se pomalu ztrácí přirozený dohled nad prostorem. To vede ke zvýšenému vandalismu a k podobným nešvarům. Potenciální uživatelé se pak prostoru raději vyhýbají, rezignují i na jeho základní údržbu a nechávají jej svému osudu. Ve stále více neudržovaném a způsoblém prostoru pak neustále ubývá potenciálních uživatelů a naopak stále více přibývá nežádoucích jevů.

Od druhé poloviny minulého století po současnost docházelo k dalším změnám sídelní struktury měst vlivem suburbanizace. Ta se začala projevovat se silným nárůstem individuální automobilové dopravy a s prosazující se myšlenkou vlastního bydlení na předměstí. Nežádoucí formou suburbanizace je tzv. urban sprawl, v češtině sídelní kaše, neboli urbanisticky nepromyšlené a neřízené umístování residenčních a komerčních areálů do krajiny při okrajích velkých měst. Hnací motorem je snaha vlastníků a investorů o maximální zisk z pozemku. Výsledkem je nesouvislost území, špatné napojení areálů na komunikační síť i na technickou infrastrukturu a především devastace krajiny. (HNILÍČKA, 2005)

Nástrojem k potlačení současných nežádoucích projevů suburbanizace může být právě snaha o nalezení a využití vnitřního potenciálu měst, jejímž cílem by bylo zlepšení životního prostředí a sociálního zázemí městských sídel. Regenerace a humanizace obytných vnitrobloků, jež jsou matricí zeleně blokové zástavby, se v tomto smyslu jeví jako jedno z vhodných východisek.

2.3 Funkce obytných vnitrobloků

Funkce obytných vnitrobloků, nebo spíše jejich kladné přínosy, by se daly rozdělit do dvou sfér. Do jedné sféry by patřily funkce, které vnitroblok plní v rámci celého města, do druhé sféry by pak patřily přínosy vyplývající pro obyvatele daného bloku, případně i jeho okolí.

Než budou vymezeny funkce obytných vnitrobloků v rámci města, bude příhodné upřesnit stavební definice obytného bloku a vnitrobloku. Blok je definován jako území vymezené zpravidla uličními čarami, které je dále možné členit na vnitroblok a vnější pásmo. Vnější pásmo má výrazně vyšší míru zastavění a vnitroblok vymezuje. Jde-li o obytný blok, potažmo obytný vnitroblok, znamená to, že přílehlou zástavbu dvora tvoří stavby určené pro bydlení, kde obytná funkce plošně přesahuje 50 % [13]. Dvůr obytného bloku neboli obytný vnitroblok je zahradně architektonicky upravený prostor, který je tedy zcela či z větší části obklopený bytovou zástavbou a je využíván převážně obyvateli přílehlých obytných domů (ŠUBR, 1985). Vnitroblok nemusí být zcela fyzicky oddělen od okolí, určitě zde ale vzniká jakási psychická bariéra. Dle Šilhánkové (2003) cizí návštěvník v prostoru vnitrobloku jednoznačně pociťuje, že narušuje soukromí místních obyvatel. Nejdůležitějším prvkem prostoru vnitrobloku má být zeleň⁵. Dle normy (ČSN 839001) je vnitrobloková zeleň klasifikována jako zeleň obytné zástavby, tedy zeleň navazující na budovy určené zejména k bydlení, která je ztvárněna podle zásad užívaných v sadovnické tvorbě (JEBAVÝ, 2014).

Pohlédneme-li na letecké snímky měst, zjistíme, že dvorky a vnitrobloky tvoří významnou část městského prostranství a ty, které nepodlehly dopravním zájmům a nepokryla je zpevněná plocha, tvoří také podstatnou část městské zeleně. Průzkumy pražských vnitrobloků (SOJKOVÁ, 2008) prokázaly, že jejich plocha zaujímá 5,3 m² nezastavěné plochy na obyvatele, z toho zeleň činí 1,4 - 3,6 m² na obyvatele. V systému sídelní zeleně hrají vnitrobloky často opomíjenou, přesto nemalou, roli.

Systém sídelní zeleně je pojem, kterým se Praha začala v rámci udržitelného rozvoje města zevrubněji zabývat již v 90. letech. Studie systému celoměstsky významné zeleně vytvořená Ing. Petrem Kučerou byla tehdy začleněna jako závazný prvek do územního plánu Prahy. Stávající koncepce systému sídelní zeleně je založena na hierarchicky uspořádaných plochách, na zelených klínech, rozvojových osách a rozvojových uzlech. Systém sídelní zeleně představuje stejně

⁵ Zeleň je soubor tvořený živými a neživými (přírodními či umělými) složkami, záměrně založenými nebo spontánně vzniklými, o které je zpravidla pečováno sadovnicko-krajinářskými metodami. (ČSN 83 9001)

důležitou infrastrukturu, jako ostatní systémy infrastruktury města, například dobovnní či technická infrastruktura. (SLÁNSKÝ, 2013)

Systém zeleně byl začleněn do konceptu Metropolitního plánu, který byl představen v roce 2014. Ve smyslu plánu mají být zelené plochy součástí tak zvané triády, neboli tři vzájemně doplňujících se a propojených systémů. Prvním z nich je systém parků, které je v duchu plánu třeba upravovat, posilovat a propojovat. Druhým systémem je tok Vltavy, která je klíčovou osou a vytváří důležitá veřejná prostranství Prahy. Třetím systémem má být krajinný pás, prstenec zeleně oddělující město od aglomerace. Klíčovým momentem konceptu metropolitního plánu je imploze architektury. Touto implozí je myšlena potřeba zastavit rozpínání Prahy do krajiny a naopak aktivovat vnitřní potenciál města. Pojem „rozvoj“ má být tedy chápan výhradně jako zlepšování vnitřního stavu, nikoli jako expanze. I periferie je potřeba posilovat nikoli od okraje města, ale od středu. Imploze architektury má provázet starost o krajinu města, aktivace chráněných území, sebeuvědomění síly města. [14]

Na město je přitom vždy nutné pohlížet jako na celek složený z jednotlivostí, jenom takový pohled může zabezpečit udržitelnost jeho budoucího rozvoje (SLÁNSKÝ, 2013). Sádlo (2005) podobně uvažuje o krajině, podle něj je krajina vždy celá. Není možné krajinu rozdělit na složky a pak tvrdit, že krajina není nic jiného než součet těchto složek. Sádlo (2005) tento jev metaforicky přirovnává k pitvě potkana. Potkana rovněž nelze rozdělit na jednotlivé orgány a pak očekávat, že po opětovném zcelení bude potkan znovu žít. Tyto myšlenky lze aplikovat i na městskou krajinu. Vlastnosti a charakteristiky jedné části spoluurčují vlastnosti a charakteristiky části druhé. Zde se promítá i tvrzení Jacobs (1993), že například pro návštěvnost a popularitu parku je stěžejní pestrost náplně okolních budov a míst. Tento vzhled je určitě obousměrný.

Ač jsou vnitrobloky často zcela skryté za budovami, hrají významnou roli ve struktuře města. I když jsou jakýmsi oddělenými ostrůvky, jejichž prostředí, atmosféra a příběhy jsou často zcela odlišné od okolních ulic (možná právě v tom tkví jejich kouzlo), mají na život ve městě a jeho ulicích a život někdy zcela zásadní vliv. Kromě toho, že hrají často důležitou roli v systému sídelní zeleně a v ekologii města, jsou v minulých kapitolách zmíněným důležitým stupněm mezi čistě privátním a čistě veřejným prostranstvím měst. Tím dotvářejí sociologickou strukturu míst a podílejí se na vytváření fungujícího veřejného života města. V rámci kýžené imploze architektury popisované v konceptu Metropolitního plánu Prahy mají vnitrobloky ohromný potenciál. Vnitrobloky se mohou se na tomto plánu zásadně podílet, bude-li se na jejich potenciál poukazovat, a budou-li následně opečovávány, zkrášlovány v souvislosti s aktuálními potřebami a obyvatel přilehlých zástaveb. Je

třeba vnitrobloky chápat jako nedílnou součást městské struktury a zařadit je do kontextu fungování města jako celku.

Pro samotné obyvatele přilehlé zástavby se pohybuje funkce v nitrobloků na několika úrovních, jsou-li tyto vnitrobloky vhodně koncipované. Patří mezi ně úroveň sociologická, psychologická, ekologická a ekonomická.

Sociologická funkce tkví ve výše popsaném propojování center setkávání a s tím spojená integrace obyvatel přilehlé zástavby do sociologické struktury a veřejného života měst. Kromě zmiňovaných a velmi cenných každodenních kontaktů mohou vnitrobloky nabízet jakási bezplatná otevřená fóra, kde se lidé setkávají s uměním, kulturou, kde se pořádají besedy, sešlosti slavnosti. Na možnost kulturně naplnit vnitrobloky zdárně poukazuje každoroční multižánrový festival Žižkovské mezidvorky. V rámci tohoto festivalu jsou otevřeny vybrané žižkovské dvorky veřejnosti a v jejich zázemí se konají se workshopy, hudební, divadelní i jiná představení a především je možno nahlédnout jaká tajemství a jakou atmosféru tyto jindy uzavřené prostory skrývají. Život klasických žižkovských pavlačových dvorků asi nemůže nabírat takových obrátek jako v historii, kdy nejen ženy s dětmi, ale často i pracující muži zůstávali i přes den v rámci bloku, neboť se v zázemí dvorů často nacházely řemeslné dílny. Je však jisté, že vnitrobloky, nejen ty žižkovské, v současnosti nabývají nové společenské hodnoty.

Cyklus reportáží Tajemství pražských dvorků, odkrývá příběhy vybraných pražských vnitrobloků. Ukazuje se, že mnohé v nitrobloky jsou důležitou součástí života jejich obyvatel. Ti je často společně z vlastní iniciativy opečovávají, konají zde méně i více významná setkání jako například čaje o páté, barbecue, vinobraní, vánoční besídky, zabijačky, módní přehlídky, oslavy narozenin, svateb a mnohé další kulturně-spoločenské akce. [15]

Pocit soukromí i určitá míra odlučnosti hraje v současných poměrech městského bydlení významnou roli. Výhoda izolovaného prostoru vnitrobloku tkví v zabránění interakce s nežádoucími faktory okolního městského prostředí, mezi něž patří hluk, nečistoty v ovzduší a podobně. Vnitřní prostor blokové zástavby tak slouží uživatelům jako další obytná místnost. V reportážích Tajemství pražských dvorků [15] často z úst uživatelů vnitrobloků padají slova „oáza“, „příběh o Alence“. Mnozí vzpomínají na dětství, kdy v nich dvory vyvolávaly pocit tajemna a dobrosdužství, stávaly se jejich teritorii, posouvaly je za hranici reality do světů Jaroslava Foglara či Karla Maye.

Posláním vnitrobloků je jak tvořit samotný životní prostor pro obyvatele okolní zástavby, tak zlepšovat kvalitu bydlení uvnitř. Každodenní kontakt se zelení prostřednictvím pohledů z okna působí blahodárně na psychiku lidí. Kvalita zásadně ovlivňuje kvalitu a hodnotu okolní zástavby.

Atraktivní veřejná prostranství se zelení, jako jsou parky, hřiště i vnitrobloky jsou ekonomickým přínosem, neboť zvyšují tržní hodnotu okolních pozemků⁶.

3. Průzkumy a analýzy

Regenerace, v překladu „obnovení“, „znovuoživení“, zahrnuje nejen stavební obnovu a údržbu určitého území, ale zejména jeho funkční začlenění do městského (sídelního) organismu, nalezení jeho vhodného současného poslání a očištění od všech nehodnotných součástí a nevhodných způsobů využití. Regenerace vnitrobloku by měla směřovat k obnově jeho funkcí, zvýšení jeho obytného významu, při čemž musí být respektován charakter objektu zeleně a všechny zachované hodnoty (ČSN 83 9001). Spíše než „regenerace“ by byl v tomto případě vhodnější pojem „humanizace“, neboť stěžejním cílem této práce bude vnést život do prostoru vnitrobloku tak, aby byl místem setkávání, aby vytvářel a podporoval pocit domova a sounáležitosti obyvatel přilehlých domů.

Aby byl návrh smyslupný, bude nejprve třeba o zájmovém území nastřádat co nejvíce informací. V první řadě bude zkoumán historický vývoj zájmového území (kapitola 3.1). Ten dává místu ducha a je dobré se o něj opřít. Dále budou analyzovány širší vztahy (kapitola 3.2) a to především vazba na okolí, zejména dostupnost míst (zeleně) pro denní krátkodobou rekreaci, dostupnost občanského vybavení (školy, obchody, stravovací zařízení) i napojení na dopravní infrastrukturu. Poté bude zjištěno rozdělení funkčního využití ploch dle územně-plánovací dokumentace, a popsány územní limity zájmové plochy. Následně bude co nejpodrobněji popsán současný stav vnitrobloku včetně technické infrastruktury (kapitola 3.3). V neposlední řadě budou analyzovány stanovištní podmínky, to zejména pro výběr sortimentu rostlin, ale i kvůli vhodnému rozmístění navrhovaných aktivit (kapitola 3.4). Následně bude provedena inventarizace dřevin dle metodik Pejchala (2010) (kapitola 3.5). Dále bude proveden analýza hodnot a problémů vnitrobloku (kapitola 3.6), čímž budou mimo jiné vytvořeny hypotézy pro následný sociologický průzkum (kapitola 3.7). Vzhledem k tomu, že je vnitroblok poloveřejným prostranstvím, a slouží zejména komunitě obyvatel okolní blokové zástavby, měl by být navržen právě pro ně, tak aby podle návrhu mohla být vytvořena plocha, o níž bude existovat co nejširší shoda. Využití a koncepce ploch parteru by mělo být tedy projektováno zejména s ohledem na potřeby a názory obyvatel blokové zástavby. Potřeby obyvatel budou vyvozeny z pozorování pohybu a chování lidí ve vnitrobloku.

⁶ Dokladem může být okolí newyorského Central Parku či Riverside Parku, kde jsou ceny nemovitostí nejvyšší v celém městě.

Názory obyvatel budou nastřádané pomocí dotazníků. Vyhodnocené dotazníky budou stěžejním materiálem k výběru funkcí vnitrobloku.

3.1 Historický vývoj zájmového území

Východní část Vinohrad, kde se vnitroblok nachází, byla po poměrně dlouhou historickou éru nezastavěná. Zdejší přírodní krajina však byla pravděpodobně pozměněna již dávno, neboť příznivé komunikační a sídelní podmínky pražské kotliny zapříčinily vznik významných pravěkých sídlišť. Uskupení těchto sídlišť zvané Fraganero⁷ (ve volném překladu Pražsko) dalo vzniknout městu Praha (dříve Frága), jehož východní hranice po staletí vymezovaly hradby zbudované za vlády Václava II. (14. století). Široké pásy za hradbami byly již předtím odlesněny, vzniklo zde množství osad a zemědělských usedlostí. Tato místa se povětšinou proměnila ve viniční oblasti, když roku 1358 vydal Karel IV. nařízení prosazující vysazování vinic okruhu 3 mil kolem pražských měst. Jednou z těchto oblastí bylo tzv. Viniční údolí táhnoucí se od Vítkova, přes území dnešních Vinohrad ke Karlovu. (KUPKA, 2006)

V období od 14. století do druhé poloviny 19. se půdorys dnešních Vinohrad změnil pouze nepatrně. Gotické viniční tvrzky a dvorce se v 16. století proměnily panské letohrádky a kolem nich byly zbudovány domky pro čeledí. Vinice postupně ubývaly, zejména z důvodu třicetileté války, která měla na Prahu a její okolí tvrdý dopad. Nastupující baroko vneslo do krajiny mnoho nových prvků. Zpustošené vinice nahradily menší plochy polí, luk a sadů, kolem nich zhoustla cestní síť lemovaná alejemi, mnohé z cest vedly k četným šlechtickým a měšťanským villegiaturám budovaným pro letní pobyt mimo město. V polovině 19. století se na území dnešních Vinohrad nacházelo 32 venkovských sídel, některé z nich fungovaly jako výletní hostince, Královské Vinohrady se staly oblíbeným místem rekreace. (KUPKA, 2006)

Venkovská idyla Vinohrad neměla dlouhého trvání. Počátkem 70. let 19. století bylo zahájeno bourání městských hradeb a nová zástavba se šířila ohromnou rychlostí od kraje Prahy přes celou západní část Vinohrad. Roku 1897 byla zbudována tramvajová trať mezi Muzeem a Florou. Začala vznikat bloková zástavba kolem Flory a tak byl na počátku 20. století realizován i projekt pro obytný blok mezi Vinohradskou, Jičínskou, Slezskou a Čáslavskou ulicí, na němž se podíleli architekti Bohumil Sláma a Václav Vejrych. Architekti si dali za cíl nejen jednotně řešené fasády celého obytného komplexu, ale rovněž kompaktní vnitroblok společný pro všech dvanáct vchodů

⁷ dle soupisu slovanských kmenových celků, tzv. Bavorského geografu (KUPKA, 2006)

sloužící jako rekreační parkové území. Stavba byla dokončena roku 1922, ve stejném roce byly Vinohrady připojeny k Praze. [16] **PŘÍLOHA**

V parteru vnitrobloku byly zpočátku vysázeny stromy po obvodu, vnitřní plocha zůstala volná, povrch byl pravděpodobně vysypán pískem. Prostor sloužil pro sušení prádla, klepání koberců a hlavně pro dětské hry. Tak se užíval i v zimě, kdy otcové polévali zem vodou, aby dětem vytvořili domácí kluziště. Děti zde trávily čas samy, maminky je hlídaly z oken kuchyně, která byla situována do vnitrobloku. V období 2. světové války se ve vnitrobloku schraňovalo uhlí, neboť sklepy sloužily jako kryty. Pro tyto účely zde byly postaveny dřevěné boudy, které byly zbourány až počátkem padesátých let, kdy se zde točil film *Písnička za groš*. Po natáčení filmu obyvatelé blokové zástavby uspořádali brigádu, při níž zvelebili parter. Byl vyvýšen, osázen dvaceti lipami, v severní osluněné části přibyly lavičky, pískoviště a houpačka pro malé děti, jižní přistíněná část byla ponechána větším dětem a jejich fantazii. V šedesátých letech byla vřelost tohoto prostranství narušena kovovým plotem, který obepnul celou parterovou část. Později celý koncept narušila necitlivě zasazená trafostanice v jihovýchodním rohu parteru. Při její výstavbě byly pokáceny 2 z 20 lip. [15]

13. Parter vnitrobloku, severní část, 60. léta minulého století [15]

PŘÍLOHA: Plány Prahy a satelitní snímky: 1842, 1924, 1938, 1953, 1975, 1989, 1996 [17]

Na katastrální mapě Prahy vytvořené roku 1842 je patrné, že se území, kde se v současnosti nachází zájmový vnitroblok, rozpínalo daleko (2 km) za hradbami Prahy. Původně morový hřbitov na území zvaném Olšany (Wolschan) byl tehdy obklopen poli, nejbližší usedlosti se nacházely na území dnešního Olšanského náměstí a na Parukářce (Parukarzka). Na mapě z roku 1938 je patrný prudký nárůst blokové zástavby 5 a více podlažních činžovních domů, která probíhala

zhruba od konce 19. do poloviny 20. století v návaznosti na vypuknutí průmyslové revoluce a bourání pražských hřeben. Na plánu je již zakreslen zájmový obytný blok, tehdy se nacházel prakticky na okraji Prahy.

3.2 Širší vztahy

Zájmový vnitroblok se nachází v městské části Praha 3 na severní hranici Vinohrad, kterou tvoří přilehlá Vinohradská ulice. Dalšími ulicemi vymezujícími blok jsou na východě Jičínská, na jihu Slezská a na západě Čáslavská. Samotný vnitroblok tvoří dvě parcely, parcela 2638/1 (parková část) a parcela 2631/2 (okolní komunikace). Vnitroblok je kompaktní. Parková část slouží výhradně jako dětské hřiště. Vnitroblok je neustále přístupný veřejnosti dvěma průchody z ulic Vinohradské a Slezské.

V rámci veřejné zeleně by mohl hrát vnitroblok pro obyvatele přilehlé zástavby významnou roli, a to zejména pro účely krátkodobé rekreace. Ve vzdálenosti do 500 m od bloku se nachází sice dalších 5 ploch veřejné zeleně, většina z nich však slouží specifickým účelům. Nejvýznamnější plochou veřejné zeleně jsou Olšanské hřbitovy. Ty jsou vhodné zejména pro letní procházky ve stínu stromů. Řád hřbitovů však samozřejmě neumožňuje mnohé aktivity, mimo jiné je zde zakázán přístup psům. Navíc je přístup omezen otevírací dobou, která končí v zimě v pět hodin odpoledne, v létě pak v sedm večer. Menší park se nachází na náměstí Jiřího z Lobkovic. Ten je hojně využíván v dopoledních hodinách maminkami s předškolními dětmi, odpoledne pak dětmi ze základní školy, před kterou se park nachází. Po celý den se zde zastavují pejskaři. Ve vzdálenosti do 500 m od bloku se nachází další 2 menší parky s dětskými hřišti, jeden je schovaný za Korunním dvorem (Vinohradský pivovar), druhý je ukryt ve vnitrobloku veřejně přístupném z ulic Baranova a Radhošťská. Poslední nepatrná plocha zeleně vzdálená do 500 m leží na náměstí zvaném U Orionky. Ta je však rušena hlukem přilehlých frekventovaných ulic, Korunní a Benešovské, a tak je využívána k velmi krátkodobé rekreaci, zejména pro zpříjemnění čekání na tramvaj či autobus. Mezi plochy sloužící podobně jako veřejná zezeň byla zařazena i vilová zástavba lemující z jihu ulice Korunní a Šrobárova. Ta je využívána k procházení a mnoho lidí sem chodí běhat. Z významné veřejné zeleně v dostupnosti do 1 km lze jmenovat Parukářku, náměstí Jiřího z Poděbrad, sady Svatopluka Čecha, sady Bratří Čapků, Heroldovy sady, a náměstí Svatopluka Čecha. Co se týče dostupnosti dětských hřišť, ve vzdálenosti do 500 m se nachází pouze 4 dětská hřiště (včetně zájmového vnitrobloku), ve vzdálenosti do 1 km pak dalších 16 dětských hřišť.

Ovčanské vybyvení lze dělit na veřejné (nekomerční) a komerční. Mezi veřejné občanské vybavení patří školská zařízení, zdravotní a sociální zařízení, kulturní, správní a administrativní instituce. Mezi komerční vybavení pak patří maloobchod, nevýrobní i výrobní služby, ubytovací a

stravovací zařízení nebo například zařízení pro sport a tělovýchovu. Pro účely práce byly zmapovány jen nedůležitější prvky občanského vybavení, a to ve vzdálenosti do 500 m od bloku, aby bylo jasné kam směřuje zájem obyvatel vnitrobloku, nebo naopak odkud mohou případně přicházet lidé za chvilku rekreace do klidného prostoru vnitrobloku. Z vytvořeného plánu vyplývá, že komerční sféra občanského vybavení se soustřeďuje kolem ulice Vinohradské, tedy severně od bloku, a jejím epicentrem je obchodní centrum Atrium Flora. Z nekomerčního občanského vybavení se ve vzdálenosti do 500 m od bloku nachází pouze školská zařízení. Ta jsou situována jižně od zájmového území kolem ulice Slezské. Jde o matřskou a základní školu Perunovu, mateřskou školu Libickou, soukromou mateřskou školu ve Slezské ulici a základní a matřskou školu na náměstí Jiřího z Lobkovic.

Zájmové území je velmi dobře napojeno na dopravní infrastrukturu Prahy. V dostupnosti do 200 m se nachází stanice metra A (Flora), stanice tramvají 5, 10, 11, 13, 16, 51 a 58 (Flora), ve vzdálenosti do 500 m pak stanice tramvají 10 a 16 (Orionka) a tramvají 11 a 13 (Radhoštská). Ve vzdálenosti do 500 metrů jsou také situovány dvě stanice autobusů 136 a 175 (Flora a Orionka). Území je napojeno na významné komunikace, na Vinohradskou (sběrná komunikace městského významu), dále na Jičínskou, Korunní a Benešovskou (dopravně významné komunikace). Navíc má územím prostupovat v územním plánu navržená cyklostezka.

Vnitroblok na Floře spadá dle územního plánu do polyfunkčního území s funkcí všeobecně obytnou (OV) [18]. Takové plochy slouží zejména pro bydlení, ale je zde možnost umístování dalších funkcí pro obsluhu obyvatel. Dle regulativů územního plánu se mohou na území se všeobecně obytnou funkcí objevit kromě staveb pro bydlení, mimoškolní zařízení pro děti a mládež, školy, školská a ostatní vzdělávací zařízení, kulturní zařízení, církevní zařízení, zdravotnická zařízení, zařízení sociální péče, malá bytovací zařízení, drobná nerušící výroba, veterinární zařízení v rámci staveb pro bydlení, sběrný surovin, sportovní zařízení, obchodní zařízení s celkovou plochou nepřevyšující 1 500 m² prodejní plochy, zařízení veřejného stravování a nerušící výroba. [19]

Zájmové území se nachází v ochranném pásmu pražské památkové rezervace. Zde není možno provádět takové zásahy, které by ohrozily nebo narušily hodnoty pražské památkové rezervace. Novými zásahy by neměla být oslabena ani narušena urbanistická kompozice, měřítko či silueta pražské památkové rezervace. Rovněž nelze v ochranném pásmu umísťovat zařízení a stavby, které by svými důsledky narušovaly životní prostředí a stavební fondy památkové rezervace. Při nové výstavbě či přestavbě v rámci ochranného pásma jsou regulovány veškeré objekty, které se uplatňují v horizontu města ve vztahu k pražské památkové rezervaci. [20]

Dle podrobného členění ploch zeleně v územním plánu patří zájmové území mezi vnitrobloky se zvýšenou ochranou zeleně. Tak je v územním plánu vymezen vnitřní prostor uzavřených, polootevřených či otevřených bloků obytných nebo tvořících součást městského parteru, ve kterých je cílem ochrana kvalitní plošné a solitérní zeleně v doplňkové funkci, která je nezastavitelná [19].

Pro srovnání byly hodnoceny vnitrobloky ve vzdálenosti do jednoho kilometru od zájmového území. Na takto vymezené ploše se nachází 106 vnitrobloků. Pouze 10% (11 vnitrobloků) je kompaktních, to znamená společných pro celou přilehlou zástavbu, a zároveň v nich převažuje plocha zeleně nad zastavěnou a zpevněnou plochou. 57% (60 vnitrobloků) má sice převažující plochu zeleně, tyto vnitrobloky jsou však rozděleny ploty či terénními gradienty dle vlastnictví. 33% (35 vnitrobloků) plochu zeleně téměř či zcela postrádá, tyto jsou buď zastavěny, nebo je jejich plocha zpevněna většinou pro účely parkování.

3.3 Současný stav

Zájmovým územím je uzavřený obdélníkový vnitroblok orientovaný ze severu na jih. Ten se skládá ze dvou částí, z parkové části, která slouží jako dětské hřiště, a z okolní zpevněné plochy, která slouží jako komunikace pro motorová vozidla i pro pěší a nachází se v ní 32 parkovacích míst. Šířka celého vnitrobloku je 38 m, délka 62 m. Celkově zaujímá 2336 m². Šířka parkové části je 25 m, délka 48 m. Plocha parku o 1118 m² zaujímá 48 % plochy vnitrobloku. Vlastnické právo obou ploch spadá pod hlavní město Prahu, správa je svěřena Úřadu městské části Prahy 3.

Přilehlá zástavba se skládá z 12 budov, jejich podlažnost čítá 6 pater. V rohových budovách je po 24 bytech, v ostatních po 12 bytech. Někde byly přistavěny byty podkrovní. Celkově je zde tedy více než 200 bytů, z čehož vyplývá, že blok může mít 400 – 600 obyvatel. Byty přilehlé zástavby byly v posledních letech privatizovány a jsou tedy v soukromém vlastnictví, což je poměrně důležitý fakt, neboť vlastníci bytů budou mít nepochybně větší snahu a potřebu zkrášlovat okolí svého obydlí než pouzí nájemníci.

Vnitroblok je neustále přístupný průchodem z ulice Vinohradské a průjezdem z ulice Slezské. Tento přístup je nezbytný pro obyvatele 6 domů, které mají vchod pouze z vnitrobloku. Z tohoto důvodu je rovněž nutné, aby měla do vnitrobloku vždy umožněný průjezd záchranná služba, hasiči a policie.

Parková část je vyvýšena půl metru nad terénem a je oplocena po celém obvodu. Park je osázen osmnácti lipami srdčitými (*Tilia cordata*) a 26 keři (kapitola 5.5 Inventarizace dřevin). Plochy parku

jsou geometricky rozložené, centrální plochou je čtvercové pískoviště, kolem nějž je situováno 6 laviček a jeden odpadkový koš. Park dělí ve dvě podélně se táhnoucí 3 m široká písková cesta, která spojuje 2 vchody do parku. Jižní vchod do parku je však z venčí zatarasen kontejnery a není využíván. Plochy parku mimo písčitou cestu jsou zatravněné a nachází se v nich (ve třech rozích parku) herní prvky pro menší děti, tedy skluzavka, houpačka, prolézačka a 2 kývačky.

V minulém roce vyvinula městská část Praha 3 iniciativu řešit některé otázky vnitrobloku. Konkrétně se jednalo o úpravu parkovacích stání a dopravního značení, zbourání trafostanice, která se nacházela v jihovýchodním rohu parkové části vnitrobloku, a řešení umístění šesti kontejnerů na komunální odpad.

V otázce uspořádání parkovacích míst byla obyvatelům bloku zaslána anketa, ve které bylo možno hlasovat pro jednu z pěti navržených variant. První variantou bylo zachování stávajícího stavu s dílčími modifikacemi, druhou bylo zrušení pronájmu parkovacích míst a neomezený vjezd, třetí bylo nastolení neomezeného vjezdu s omezenou dobou parkování ve vnitrobloku, čtvrtou variantou bylo placené parkoviště s parkováním zdarma po dobu 15 minut, poslední variantou byl prodej pozemků parkoviště obyvatelům vnitrobloku. Zvolena byla první varianta, tedy zachování současného stavu s dílčími modifikacemi. Parkovací stání tedy zůstala pronajímána, byla upravena, bylo obnoveno dopravní značení včetně výraznějšího značení pěší zóny.

V rámci úprav byla v létě 2015 zbourána trafostanice, která výrazně narušovala půdorys parkové části. Posledním řešeným problémem bylo umístění kontejnerů, které v současném stavu skýtá mnohé nedostatky. Otevřené kontejnery v nepřetržitě přístupném vnitrobloku lákají bezdomovce. Často se stává, že je odpad rozházen pro celé jižní části vnitrobloku. Bohužel, než byla otázka kontejnerů dořešena, vystřídaly se kompetentní osoby na Úřadě městské části Praha 3, hledání východiska ze strany městské části je v tuto chvíli pozastaveno.

V návrhu bude nutné počítat i s vedením inženýrských sítí. Většina z nich je vedena z ulice, prostorem vnitrobloku vede pouze síť nízkého napětí pro domácnosti domů jižní a východní části bloku a síť nízkého napětí pro veřejné osvětlení [21].

3.4 Stanovištní podmínky

Vnitroblok se nachází v nadmořské výšce 273 metrů nad mořem, spadá pod klimatickou oblast T2, která se vyznačuje teplým a suchým podnebím (QUITT, 1975). Průměrný roční srážkový úhrn činí 500 - 600 mm. Klimatické podmínky jsou výrazně ovlivněny městským prostředím. Půdní podloží oblasti tvoří břidlice, prachovce a pískovce, půdním typem je urbánní antropozem, která je

ovlivněna lidskými činnostmi spojenými s bydlením, přepravou, výrobou, stavební činností a podobně. Půdní reakce takové půdy má sklon k alkalizaci, půda má větší obsah solí, je více utužená a má větší teplotu. Potenciální přirozenou vegetaci tvoří lipové doubravy s dominantní lípou srdčitou, dubem letním a dubem zimním ve stromovém patře. Koncentrace imisních částic ve vzduchu nepřevyšuje $30 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$, čistota vzduchu je tedy v poměrech Prahy v průměru. Hlukové znečištění oblasti se pohybuje mezi 35 dB (vnitroblok) a 75 dB (křižovatka Jičínské a Vinohradské). [22]

Charakteristiky vnitrobloku, jako je jeho velikost, tvar, uzavřenost (případně částečná otevřenost), reliéf terénu, vertikální členitost (vestavěné prvky, rostlé dřeviny), orientace ke světovým stranám, množství zpevněných ploch a jejich barva a materiál, ovlivňují mikroklima tohoto prostoru. Optimální oslunění a provětrání během dne nabízí vnitrobloky s větší plošnou rozlohou a tvarem blízkým čtverci, kde poměr výšky zástavby a šířky bloku je 1:2,5 a vyšší (SOJKOVÁ, 2008). Zájmovému vnitrobloku přiléhá zástavba o šesti nadzemních podlažích, výška zástavby se pohybuje kolem 30 metrů. Poměr výšky zástavby a šířky budov se tedy pohybuje mezi hodnotami 1:1 a 1:2. Dva průchody nacházející se na jižní a severní straně bloku utvářejí příjemný průvan a umožňují provětrání prostoru.

světelné podmínky zájmového vnitrobloku v květnu

Ze schématu světelných podmínek zájmového vnitrobloku, které má simulovat změnu osvětlení dvora v průběhu květnového dne, vyplývá, že sluneční paprsky dopadají na plochu vnitrobloku po většinu roku přibližně mezi osmou a šestnáctou hodinou. V tom případě si většina pracujících lidí neužije ve všedním dnu slunce ve vnitrobloku. Potvrdilo se tedy pravidlo, že pro osvětlení je poměr výšky zástavby a šířky vnitrobloku 1:1 – 1:2 nedostačující. 18 lip rostoucích v poměrně hustém zápoji stín ve vnitrobloku prohlubuje. Místnosti, které jsou situovány do vnitrobloku, pak rovněž trpí nedostatkem světla.

V závislosti na světových stranách je odlišné klima v různých částech vnitrobloku. Severní část je nejdéle osluněna a je tím pádem nejteplejší. Ve východní části je odpolední slunce a padá zde

největší množství srážek, protože se nachází mimo srážkový stín. Jižní část je osluněna nejméně a je najchladnější. Západní část je osluněna ranním sluncem, nachází se ve srážkovém stínu, je tedy nejsušší.

K vytvoření příjemného mikroklimatu je v návrhu nutné pracovat s vhodným poměrem zpevněných a nezpevněných ploch. Důležitá je i barva a struktura materiálů zpevněných ploch. Zpevněné plochy, zdi a střechy rychle přijímají teplo a v noci jej pak vyzařují. Zeleň prostřednictvím transpirace zvyšuje vzdušnou vlhkost a upravuje tepelné podmínky vnitrobloku. Kontrast prohřátých zpevněných ploch a chladnějších zelených či vodních ploch podporuje vertikální proudění vzduchu (HORKÝ, 1984). Rovněž druh a barva materiálu ovlivňují mikroklima. Tmavé a matné povrchy málo odráží světlo a silněji se ohřívají. Beton a cihly mají vysokou schopnost akumulace tepla, ohříváním vzduchu pak snižují vzdušnou vlhkost (SOJKOVÁ, 2008 ex. FISCHBACHER, 1966).

3.5 Inventarizace dřevin

Vnitroblok je ozeleněn 18 lipami srdčitými (*Tilia cordata*), podrost tvoří 17 pustorylů věncových (*Philadelphus coronarius*), 6 zlatic prostředních (*Forsythia x intermedia*), 3 šeříky obecné (*Syringa vulgaris*) a 1 náletový bez černý (*Sambucus nigra*). Lip bylo původně 20, vysadili je na počátku 50. let minulého století tehdejší obyvatelé blokové zástavby v rámci dobrovolné brigády. 16 lip lemovalo geometrickou kompozici parteru po jeho obvodu, 4 lípy byly umístěny v centrální části. V sedmdesátých letech byly vykáceny dvě lípy v jihovýchodním rohu parteru kvůli výstavbě trafostanice.

Tilia cordata je naším domácím druhem. Dorůstá do výšky 18-25(30) m, koruna je široká 10-15(20) m. Roste v mírně vlhkých živinami chudších i bohatších půdách. Prospívá jí slunné stanoviště, snáší i polostín. Je dobře mrazuvzdorná, ale velmi citlivá na posypové soli. Na dlouhotrvající přísušek reaguje předčasným opadem listů, není proto vhodná pro výsadbu do zpevněných povrchů. Vysazuje se do otevřených půd případně širokých zelených pásů. Je medonosná, pyl je výrazně alergenní. Vysazená v sídlech dosahuje většinou středního věku. (MÁLEK et al., 2012)

V rámci inventarizace byly zjištěny základní dendrometrické údaje, to znamená obvod kmene, výška stromu, průměr koruny a nasazení koruny. Z kvalitativních hodnot byl pak určen zdravotní stav jednotlivých dřevin, jejich stabilita, vitalita a sadovnická hodnota. Kvalitativní veličiny byly inventarizovány podle metodiky Pejchala (2010), kde jsou jednotlivé kvality hodnoceny na škále 1 - 3 či 1 - 5, kde 1 je vždy kvalitativně nejhodnotnější.

Zdravotní stav byl hodnocen na základě abnormalit, neboli odchylek od běžného (zdravého) stavu. Tyto odchylky Pejchal (2010) dělí na choroby a poruchy, přičemž choroby jsou vyvolané patogenními organismy, poruchy jinými faktory (genetické vlastnosti, abiotické prostředí a podobně). Zdravotní stav byl hodnocen na stupnici 1 – 5:

- 1 – normální stav (zdravý strom)
- 2 – málo výrazná abnormalita
- 3 – středně výrazná abnormalita
- 4 – velmi výrazná abnormalita
- 5 – abnormalita ohrožující bezprostředně existenci jedince

Určené hodnoty se pohybují mezi *málo výraznou abnormalitou (2)* a *středně výraznou abnormalitou (3)*. Nalezeny byly zejména dutinky, drobná poranění kůry, suché a zlámané větve, špatně zakalusované rány po řezu větví.

Vzhledem k tomu, že se dřeviny nachází ve frekventovaně využívané obytné zóně, bylo nutné zhodnotit jejich stabilitu. Tu určuje stupnice 1 – 3:

- 1 – dobrá stabilita
- 2 – zhoršená stabilita
- 3 – špatná stabilita

Výsledné hodnoty se pohybují mezi *dobrou (1)* a *zhoršenou (2)* stabilitou. Zhoršená stabilita byla pravděpodobně způsobena absencí výchovných řezů v mladém věku dřevin. 4 z 18 jedinců mají tlakovou vidlici, u které hrozí selhání zlomem, není-li včas odstraněn kodominantní výhon. U dalších 5 stromů byl patrně v posledních letech kodominantní výhon odstraněn, jejich kmen je ale v důsledku tohoto zásahu nakloněn.

Vitalita zahrnuje zdravotní stav i vývojové tendence jedince. Určuje se nepřímou, podle viditelných projevů, které vyjadřují odchylku od optimálních poměrů. Mezi ukazatele vitality patří například defoliace, barvné změny olistění, nekrózy na listech, struktura koruny, výskyt výmladků či intenzita tvorby kalusu. Vitalita byla hodnocena na škále 1 – 5:

- 1 – optimální vitalita
- 2 – mírně snížená vitalita
- 3 – středně snížená vitalita
- 4 – silně snížená vitalita
- 5 – žádná vitalita (stádium odumírání)

Výsledné hodnoty se pohybovaly v rozmezí 2 – *mírně snížená vitalita* a 3 – *středně snížená vitalita*.

Dále byla určena sadovnická neboli celková hodnota dřevin. Ta vyjadřuje celkovou hodnotu jedince z pohledu zahradní a krajinné tvorby. Shrnuje všechny výše uvedené kvality a navíc ještě věkové stádium. Je hodnocena na stupnici 1 – 5:

1 – exempláře velmi hodnotné. Typický habitus, vzrostlé, zdravé, nepoškozené, zcela vitální, dlouhodobě perspektivní, vývojové stadium 4 – dospělý jedinec.

2 – exempláře nadprůměrně hodnotné. Malé nedostatky, které výrazně nesnižují hodnotu dřeviny. Dlouhodobě perspektivní jedinec. Vývojové stadium 4 – dospělý jedinec či počátek 5 – starý jedinec.

3 – exempláře průměrně hodnotné. Habitus se může i výrazně odkloňovat od normálu, ale vitalita není podstatně ovlivněna. Dřevina je střednědobě až dlouhodobě perspektivní. Patří sem i mladé zdravé dřeviny s typickým habitusem, které jsou vývojového stádia 3 – stabilizovaný dospívající jedinec, či nižšího vývojového stádia.

4 – exempláře podprůměrně hodnotné. Vzhledem ke stáří, sníženému zdraví a vitalitě je pravděpodobná jen krátkodobá existence (20 – 25 let).

5 – exempláře velmi málo hodnotné. Chybí předpoklady bytí jen krátkodobé existence. Patří sem i exempláře, které je třeba neprodleně odstanit z důvodů bezpečnostních či fytopatologických.

S ohledem na věkovou kategorii, která se pohybuje na rozhraní 4 – dospělý jedinec a 5 – starý jedinec byla výsledná sadovnická hodnota ohodnocena stupni 3 – exemplář průměrně hodnotný a 4 – exemplář podprůměrně hodnotný. 5 exemplářů, které byly označeny za podprůměrně hodnotné se nechází v jihozápadní části vnitrobloku. Je tedy teoreticky možné, že zde sehrály roli stanovištní podmínky. Jak bylo ukázáno v předchozí kapitole (3.4 Stanovištní podmínky), jižní část je nejchladnější a nejvíce stinná, západní se zase nachází ve srážkovém stínu. Celkově lze říci, že lípy plně neprosívají, jelikož stanovištní podmínky nejsou zcela příznivé. Půda je utužená, málo živná. Světelné podmínky jsou zhoršené nejen proto, že je vnitroblok po velkou část dne zastíněn, ale i proto, že jsou lípy v poměrně hustém zápoji, takže si v dobývání světla konkurují. Navíc jejich stav zhoršila nedostatečná údržba v raném vývojovém stádiu, která byla v těchto extrémních podmínkách více než žádoucí. Dle Součka (1985) je nejvhodnější zastoupení stromů ve vnitroblocích v poměru 0,5 až 1 strom na 100 m². V zájmovém vnitrobloku by se tedy v ideálním případě mělo nacházet 6 – 12 stromů. Na závěr ještě možno pro zajímavost dodat, že dle metodik AOPK ČR [23], byly měřené stromy finančně oceněny na 16 až 36 tisíc Kč, v závislosti na jejich zdravotním stavu, vitalitě a sadovnické hodnotě.

3.6 Posouzení kvalit vnitrobloku, hodnoty a problémy

Základní kvality veřejného prostranství lze rozdělit dle Sedláka (et al., 2003) do čtyř skupin, na aktivity (funkce, nápn, využití), které místo nabízí, dále na pohodlí, dostupnost (případně prostupnost, průchodnost) a na sociabilitu, neboli schopnost prostředí umožnit navazování společenských kontaktů.

Aktivity a využití prostranství. Účelnost vnitrobloku je omezena pouze na dětské hřiště, tím pádem jej využívají téměř bez výjimek maminky s dětmi. I ty však prostranství navštěvují jen v omezeném počtu. Chybí tedy střet více věkových kategorií i odlišných typů skupin. Objevují se zde pouze činnosti příslušné dětským hřištím. Děti si hrají, maminky sedí na lavičkách a pozorují je. Vzhledem k poměrně velké rozloze parterové části vnitrobloku je prostor využíván velmi málo. Klasické herní prvky, klouzačka, houpačka a prolézačka, jsou umístěny v rozích, uprostřed je čtvercové pískoviště a u nějž je umístěno ve dvou řadách šest laviček. Rozmístění postrádá rozmanitost a nikterak neinspiruje k jiným aktivitám než k užívání zmíněných herních prvků či k sezení na lavičce s „výhledem“ na pískoviště. Viditelnými známkami problému co se týče využití a aktivit je malý počet uživatelů prostranství vzhledem k malé škále činností, které místo nabízí.

Pocit pohody a celkový dojem z místa. Míst k sezení je vzhledem k malému počtu uživatelů dostatek. Jde o klasické dřevěné lavičky. Umístění laviček ale neumožňuje výběr místa na slunci, celý prostor sezení je stíněn korunami vzrostlých lip. Celá parterová část je rovinná, vyvýšená nad komunikací, která ji obklopuje. Člověk se zde cítí jako na jevišti, prostor postrádá krytější zákoutí. Zásadním problémem je, že plochy parkové části postrádají identitu, mimo herní prvky je značná část území parku nevyužita, postrádá náplň. Pocit pohodlí i bezpečí snižuje častá přítomnost bezdomovců, kteří prohrabují popelnice umístěné při jižním okraji parteru. Kolem popelnic často zůstávají rozházené odpadky. Kritickým místem jsou průchody do vnitrobloku, které se v noci stávají zázemím „nežádoucích“ jedinců, někdy i veřejnými toaletami.

Dostupnost. Vzhledem ke specifičnosti vnitrobloku jako (polo)veřejného prostranství není podstatná dostupnost vnější (napojení na MHD a podobně), ale dostupnost v rámci prostoru dvora. Zde je třeba poukázat na několik nedostatků. Parterová část vnitrobloku je obehnaná poměrně nevzhledným kovovým plotem, který vytváří i psychologickou bariéru. Zvenčí prostor díky plotu nepůsobí přívětivě, není zvoucí, uvnitř vyvolává pocit uvěznění v kleci. Vstupy do parterové části jsou pouze dva, z čehož jeden, umístěný v jižní části, je zvenčí zatarasen kontejnery a bývá využíván pouze pro účely údržby. Přístupnost parterové části je tedy vzhledem k délce obvodu a k množství a umístění vstupů do okolních budov nedostatečná. Jediná komunikace táhnoucí se napříč parkovou částí spojuje dva zmíněné vchody a je uprostřed přerušena čtvercovým

pískovištěm. Přístup do parkové části není bezbariérový, což činí přítěž zejména maminkám s kočárky. Prostupnost pěší zóny okolo parkové části je narušena střetys motorovými vozidly. Celé uspořádání ploch a komunikací upřednostňuje vizuální, geometrický, strohý vzhled oproti užitnosti a prostupnosti prostoru.

Sociabilita. Sociabilita neboli společenskost je závislá na předchozích kvalitách. Místo, které neposkytuje širší škálu využití a výběr aktivit, které nepůsobí pohodlně a přívětivě, které není dobře dostupné a prostupné, stěží přitáhne dostatečný počet uživatelů, aby zde docházelo k sociální interakci, abychom mohli říct, že prostranství je společenské. Protože vnitroblok navštěvují téměř bez výjimek pouze maminky s dětmi, probíhá sociální kontakt téměř výhradně mezi nimi. Pro vnitroblok jako komunitní prostor se jeví toto monofunkční řešení být ze sociálního hlediska nedostatečným.

Mezi kladné hodnoty vnitrobloku patří především jeho kompaktnost. Ta vytváří komunitní prostor, umožňuje navazování kontaktů v rámci celého bloku. Pozitivní vlastností je i otevřenost veřejnosti, která umocňuje životaschopnost prostranství. Žádoucí by ale bylo, aby tato otevřenost byla limitována otevírací dobou, aby se zamezilo vstupům nežádoucích osob v nočních hodinách, kdy je vnitroblok temný a prázdný a postrádá přirozený dohled uživatelů. Kladnou hodnotou je určitě izolovanost prostoru od vnějšího ruchu města. Velký podíl zeleně vnitrobloku blahodárně působí jak na jeho uživatele, tak na obyvatele přilehlé zástavby, kteří mohou zeleň využívat třeba jen na úrovni vizuálního kontaktu při pohledu z oken.

3.7 Sociologický průzkum

Městu dávají obsah především lidé, kteří v něm žijí. Rozvoj společenského života ve městě není ovlivněn pouze okázalostí projektů a dostatkem finančních prostředků⁸, důležitá je vazba obyvatel na daný prostor, která je zprostředkována znalostí místa, společnou představou o jeho změně a vývoji. Proto je zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů o podobě města neodmyslitelné. Právě sociabilita je cílem správné tvorby veřejného prostranství.

Cílem participačních projektů je analyzovat názory obyvatel na aktiva a problémy daného prostoru, ucelení jejich vizí, jež se stávají směrodatným podkladem pro projektanta. Proto byl ve vnitrobloku proveden sociologický průzkum uživatelů (či potenciálních uživatelů) vnitrobloku.

⁸ Gehl (1987) naopak pozoroval, že v chudinských čtvrtích je město živější a společenský život kvalitnější. Společnost totiž vždy tmelí společné zájmy a zejména společné problémy.

Dotazování byli tedy nejen lidé, kteří zde bydlí. Sociologický průzkum byl rozdělen na dvě části. První část probíhala pouze v rovině pozorování, nedocházelo k přímé interakci s uživateli (či potenciálními uživateli) dvora (kapitola 3.7.1). Při pozorování bylo snahou nahlédnout, jak celý blok funguje jako organismus. Pozorování předcházelo tvorbě a následné distribuci dotazníku, který byl druhou částí sociologického průzkumu (kapitola 3.7.2).

3.7.1 Pozorování

Pozorováním a nasloucháním dějů ve veřejném prostranství lze zjistit mnoho faktů i upřesnit to, co by zůstalo pouze v rovině dohadů (SEDLÁK et al., 2003). Pozorování a následné zaznamenávání a mapování způsobů, jakými lidé využívají daný veřejný prostor, prokazuje, jaká mají lidé od prostoru očekávání. V průběhu pozorování lze zaznamenat množství a typy aktivit probíhajících v prostoru či trajektorie a uzly pohybu pěších, cyklistů, aut, kočárků, psů. Lze pozorovat, kde se lidé nejčastěji setkávají, kde se zastavují, kde odpočívají, kterým místům se naopak vyhýbají. Veškeré aktivity a pohyby lze rovněž rozdělit v závislosti na denní době i na jednotlivých dnech v týdnu. Mezi metody pozorování patří například mapování chování, počítání, treking (neboli mapování tras) či zjišťování stop. (NAWRATH et al., 2004)

Metoda mapování chování je využitelná v prostorech kde lze zaznamenávat zvolené informace o lidech, jejichž pozice je spíše statická. Formulář mapování chování má dvě dílčí části. Jednou je mapa daného prostoru, na níž jsou zachyceny rysy prostoru, rozmístění stromů a mobiliáře, druhou je tabulka pro zapisování informací. Do mapy se zakresluje, kde se daná skupina či jedinec nachází, musí zde být zaznamenán i vztah osob k jednotlivým elementům zakresleným v mapě, například sezení na lavičce. Do tabulky se zapisují další informace jako je pohlaví, věková kategorie a prováděné aktivity. Při mapování chování ve vnitrobloku bylo zjištěno, že většina lidí vnitroblokem pouze prochází. Většina aktivit se vztahuje na dětské hřiště, které využívají téměř výhradně maminky s dětmi. Nahodilá setkání, pozdravy či krátké konverzace probíhají zejména mimo parkovou část a to zejména v jihovýchodním a severovýchodním rohu vnitrobloku. V průběhu jednodenního pozorování bylo zaznamenáno 11 lidí, kteří seděli na zídce lemující vnější okraje parku. Parkovou část navštívil kromě maminek s dětmi 1 člověk, který se sem přišel nasvačit.

Metoda počítání je naopak vhodná pro pozorování míst, kde je počet pozorovaných lidí či objektů příliš vysoký, nebo je jejich pohyb příliš rychlý. Počítání lze užít zejména pro zjišťování frekventovanosti komunikací, i pro procentuelní vyčíslení různých faktorů (pohlaví, věkové kategorie, dopravní prostředky apod.). Při metodě počítání je prvotní otázkou, které jevy je žádoucí

počítat. Dále je třeba určit četnost a délku počítání. Metodou počítání bylo zjišťováno, které herní prvky parku jsou nejčastěji nebo naopak nejméně využívány. Ukázalo se, že menšími dětmi (asi do věku pěti let) je nejčastěji a zároveň v nejdelších intervalech používáno pískoviště dále pak klouzačka. Větší děti (přibližně od pěti let) dávají přednost hrám mimo herní prvky, z herních prvků využívají nejčastěji houpačku.

Metoda mapování tras spočívá v zakreslování trajektorií pohybu lidí či objektů do map. Výsledky metod vypovídají o průchodu lidí skrz řešené území a jsou pak využitelné pro tvorbu a úpravu komunikací i umístování objektů do více či méně frekventovaných míst. Pohyb byl mapován pouze na ploše pěší zóny mimo parkovou část. Ze zakreslených trajektorií pohybu v této části vnitrobloku vyplývá jasná převaha pohybu ve východní části. Ta lze odůvodnit tím, že se v této části soustřeďují domy, které mají vstup pouze z vnitrobloku (nikoli z ulice). Hlavní uzly a tedy i místa setkání jsou při průchodech do vnitrobloku v severovýchodním a jihovýchodním rohu.

Při využívání prostoru za sebou lidé nechávají fyzické stopy, kterými jsou například známky opotřebení mobiliáře, vyšlapané cesty v trávniku nebo odpadky. Metodou zjišťování stop lze rovněž vyvodit důležité poznatky o aktivitě ve sledovaném prostranství a určit vhodná místa pro vedení nových cest, umístění odpadkových košů či potřebě jiného mobiliáře. Výsledkem mapování stop zájnového vnitrobloku je potřeba odpadkových košů mimo rámeček parku, v okolní pěší zóně, která je často znečištěna odpadky a psími exkrementy.

3.7.2 Názory obyvatel

Participace obyvatel na vytváření projektu ve veřejném prostranství je velmi podstatná, avšak metodiky a technologie jak co neaktivněji zapojit veřejnost, získávat od lidí zkušenosti, nápady, motivaci, spolupráci i spoluodpovědnost, jsou u nás i ve světě stále ve fázi vývoje. Faktory, které nelze určit pozorováním, například postoje, vnímání nebo motivace, se zjišťují pomocí dotazníků, neformálních či strukturovaných rozhovorů, skupinových setkání a diskusí. Názory mohou být stříhány kreativním způsobem, například společnou tvorbou plánů či nákrešů.

Barcelona, 2007

Lidé se podílejí na tvorbě veřejného prostoru, prostřednictvím nálepek vyznačují místa, kde bydlí, místa, kde rádi tráví čas, popisují své zážitky a názory. (foto: autor)

Pro účely práce byly názory obyvatel stříhány pomocí dotazníku. V dotazníku (narozdíl od interview) jsou otázky jasně koncipované, uspořádané a neměnné. Otázky spadají do tří kategorií - užití (kdo, kdy, jak, proč), postoje a názory, návrhy a nápady. V dotazníku se patří dodržet určitá pravidla. Zejména užívat jednoduchý jazyk a otázky koncipovat tak, aby odpovědi napomohly vytváření návrhu. Sled otázek by měl být logický, nejprve obecnější dotazy, poté konkrétnější, nejprve neosobní dotazy, poté osobnější. Složitější otázky by měly být uprostřed, kdy je respondent již zainteresován, ale ještě není unaven. Choulostivé otázky (drogy, vandalismus, bezdomovci) se pokládají ke konci dotazníku. Je třeba se vyvarovat otázkám s příliš širokou škálou odpovědí, otázkám nejasným a navádějícím. (NAWRATH et al., 2004)

S cílem získat 100 vyplněných dotazníků jich bylo distribuováno 125. Z toho téměř polovina byla vyplněna přímo v prostoru vnitrobloku, ostatní byly předány v budovách do vlastních rukou. Respondenti pak vyplněné dotazníky vkládaly do schránek, či krabic sloužících k těmto účelům. Nakonec bylo nastřádáno celkem 90 vyplněných dotazníků, tedy 72 % z distribuovaných.

Mezi respondenty bylo 52 % žen, 48 % mužů. Nejvíce (48 %) respondentů spadalo do nejmladší věkové kategorie (18 – 35 let). 77 % respondentů bydlí v přilehlé zástavbě, zbylých 23 % vnitroblok pouze navštěvuje. 16 % respondentů bydlí v domácnosti s dětmi, 42 % respondentů má v domácnosti psa.

71 % respondentů prochází vnitroblokem denně. Pokud jde ale o delší pobyt ve vnitrobloku, čas 10 – 30 minut zde tráví denně 20 % respondentů, oproti tomu 48 % zde čas 10 – 30 minut tráví méně často než párkrát do roka. Více než půl hodinu tráví ve vnitrobloku 14 % respondentů a to pouze párkrát do roka. Z dotazovaných lidí tráví ve vnitrobloku nejvíce času důchodci a poté lidé se psy. Naprostá většina z nich tento čas tráví v pěší zóně mimo parkovou část, parkovou část navštěvují pouze párkrát do roka.

Dotazované kvality vnitrobloku byly hodnoceny vesměs negativně. Nezáporněji bylo ohodnoceno uspořádání ploch parku, dále pak vzhled, poté pohodlí a osázení. Přístup do parku byl hodnocen spíše neutrálně až kladně.

Pokud by se měl návrh řídit názory všech respondentů, byla by část parku přístupná psům (9 % respondentů hlasovalo pro zpřístupnění celého parku psům, 41 % pro zpřístupnění pouze části parku psům), funkce parku by byly rozšířeny o klidné posezení mimo dětské hřiště (přání 71 % respondentů). Co se týče vegetačních prvků, postupně by byly obměněny stromy (71 % respondentů), bylo by zpestřeno keřové patro (58 % respondentů) a byly by zde vysázeny květiny (56 % respondentů). Dále by byl změněn vzhled oplocení, umístění oplocení by ale zůstalo stejné (60 % respondentů).

Pokud by se však zohlednily pouze názory obyvatel přilehlé zástavby, park by nebyl zpřístupněn psům (58 % respondentů). Ostatní požadované změny by zůstaly stejné. Pokud se vymezí názory důchodců, lidí s dětmi, pejskařů nebo mužů a žen, vykristalují nápadné odchylky. Důchodci by měnili pouze stromové patro a přidali klidné posezení, zbytek parku by zůstal nezměněn. Pokud by se zohlednil pouze názor lidí s dětmi, přibyly by mezi funkce parku hry pro větší a dospělé (86 % z respondentů s dětmi) a přístřešek (64 % respondentů s dětmi), oplocení by bylo nahrazeno živým plotem (71 % respondentů s dětmi) a mohla by být oplocena pouze část parku (50 % respondentů s dětmi). Park by nebyl zpřístupněn psům (71 % respondentů s dětmi). Pejskaři by přirozeně zpřístupnili park psům (13 % celý park, 58 % pouze část) a stejně jako lidé s dětmi by ocenili kromě klidného posezení také přístřešek. Značná část pejskařů by uvítala i hry pro větší a dospělé (45 %) a grill (45 %). Názory mužů a žen jsou prakticky shodné, výrazně se liší pouze v názoru na osázení parku květinami. Z dotazovaných žen by květiny uvítalo 74 %, z mužů 35 %.

Na poslední (nepovinnou) otázku, kde respondenti mohli vyjádřit vlastní názory a nápady, odpovědělo 42 respondentů (47 % z celkově dotazovaných). 28 respondentů vyjádřilo přání vyřešit problém s kontejnery, které v současnosti lákají nežádoucí osoby, rozhrabaný odpad je pak často rozházen v dalekém okolí popelnic. Zmíněny byly uzamykatelné přístřešky i podzemní kontejnery. 4 respondenti by uvítali větší pořádek v pěší zóně mimo parkovou část i v průchodech do vnitrobloku, 3 respondenti by do vnitrobloku umístili více odpadkových košů. 3 respondenti by rádi vnitroblok uzavřeli branami. 2 respondenti vyjádřili nesouhlas s parkováním aut v rámci vnitrobloku a s tím spojenými střety chodců s motorovými vozidly. 3 respondenti by uvítali více vstupů do parkové části, 2 respondenti by přístupy do parku uvítaly bezbariérové. Mezi dalšími požadavky bylo třikrát zmíněno umístění malého baru či místa na pípou, dvakrát grill. Dále bylo požadováno hřiště na pétanque, umělá louže pro děti, společné záhony, větší pestrost parkové části a lepší atrakce pro děti. Jeden respondent by uvítal lepší osvětlení celého vnitrobloku. Jeden respondent by uvítal v rámci obnovy zeleně vysázení stromy dosahující nižšího věku než současné lípy (*Tilia cordata*). Jeden respondent by pak zcela zakázal venčení psů v rámci celého vnitrobloku a další by ocenil výsadbu 4 metrového živého plotu kolem parku, aby ho nerušil hluk parkové části.

4. Návrh

Návrh se opírá o výše předložené analýzy. Jeho cílem je vytvořit prostor pro co nejvíce uživatelů vnitrobloku. Snahou je vnést mezi budovy kousek krajiny. Způsob, jakým toho má být dosaženo vystihuje jedno prastaré čínsko slovo – „šan šuej“ – v doslovném překladu hora a voda, které představuje symbolické spojení vysokého a nízkého, tvrdého a měkkého, stabilního a dynamického. Tato opozita pak mají vytvořit harmonický celek, který dá uživatelům vnitrobloku Gehlem i Jacobs vyzdvihovanou a pro veřejné prostranství důležitou „možnost si vybrat“.

4.1 Inspirace

Inspiračními projekty jsou Šanghajský Kic Park, projekt Symantec Chengdu Campus realizovaný v čínském městě Čcheng-tu či čerstvě realizovaný projekt v Sydney, The Goods Line. Kic Park je specifický prací se dřevem, které je v horizontálně upraveno tak aby umožňovalo široký výběr polohy těla při relaxaci. Projekt Symantec Chengdu Campus provází kontrast mezi svěžími přírodními plochami a geometricky uspořádanými neživými prvky. The Goods Line, navržený v podobném duchu jako newyorský High Line, poskytuje na relativně malé ploše širokou škálu aktivit, každá plocha má svoji jasně vymezenou náplň a identitu a nevznikají zde prázdná nevyužitá místa.

4.2 Koncept

Základem konceptu je určení umístění vchodů a vedení os cestní sítě. Vchody jsou umístěny tak, aby spojovaly s parkem nejfrekventovanější místa pěší zóny kolem parku. Východní část vnitrobloku je frekventovanější, protože jsou zde koncentrovány budovy, které mají vchody pouze z vnitrobloku, nikoli z ulice. Výběr umístění vchodů byl limitován umístěním kontejnerů a parkovacích stání při okraji parku. Hlavní vchody do parku, v severovýchodní a v jihozápadní části, mají být bezbariérové. Mezi těmito vchody je navržena hlavní komunikace parku, která může být zároveň zkratkou při procházení vnitroblokem, spojuje totiž dva průchody do vnitrobloku.

Pro vnesení pocitu z krajiny mezi budovy cesty nebudou jasně vymezeny, bude je určovat přirozená linie tvořící přechod mezi trávníkem a písčitém povrchem cest, který by měl být pozvolný. Hlavní komunikaci však budou usměrňovat lehké modelace terénu. Materiál vyhloubený z cest bude použit na tvorbu vyvýšených hrbolů, aby byl terén rozmanitější a činil prostor parku útulnějším.

Uspořádání ploch se opírá o poznatky získané analýzami, zejména o sociologický průzkum. Stěžejní byl názor na zpřístupnění parku psům, podle něj totiž musí být případně odděleny plochy dětského hřiště od ploch, kde je povoleno venčit psy. Pro zpřístupnění parku psům hlasovala polovina všech respondentů, pokud by se ovšem vzal v potaz pouze názor respondentů bydlicích v přilehlé zástavbě, nebyl by park přístupný psům. Proto jsou předloženy dvě varianty konceptu. Ve variantě 1 je park rozdělen na dvě části. V severní oplocené části by se nacházelo dětské hřiště. Okraje jižní stinnější části by místo plotu lemovala řidší liniová výsadba keřů. Tato část by byla přístupná psům a bylo by zde klidné posezení vzdálené dětskému hřišti. S variantou 2, kde parková část zůstává propojena a je celá oplocena kobinací živého a dřevěného plotu, bude návrh dále pracovat.

Z podmínek prostředí jsou zohledněny zejména světelné, potažmo tepelné, podmínky a podle nich jsou do ploch parku rozmístěny aktivity. Dopolední aktivity, tedy zejména hra malých dětí, případně relaxace důchodců, mají být situovány v severozápadní části vnitrobloku. Odpolední aktivity pro školní děti a dospělé by měly být situovány zejména ve východní části, kam dopadá odpolední slunce. Jižní část, odkud po většinu roku alespoň na několik hodin denně zmizí stín, by měla nabízet intimnější zákoutí a měla by být komponována přírodněji než část severní. V jižní části je třeba počítat s umístěním kontejnerů, které musí být z manipulačních důvodů zachováno.

Při tvorbě konceptu bylo třeba počítat i s pohledovými osami. Z důvodů lepší orientace by měla zůstat volná osa propojující dva průchody do vnitrobloku. Naopak odcloněn by měl být pohled na auta parkující podél obvodu parkové části. Tato pohledová zástěna může být poměrně nízká díky tomu, že parková část je téměř o metr vyvýšena nad terénem parkoviště. Je žádoucí, aby byla nízká a nevytvářela bariéru, parková část má zvát lidi dovnitř, nemá být uzavřeným a zcela izolovaným prostorem. Zídka po obvodu vnitrobloku bude v místech, kde je to možné (ideálně tam, kde nejsou parkovací stání) využita k sezení. Z pozorování totiž vyplynulo, že ji takto lidé často využívají, proto by zde mělo být navrženo pohodlnější sezení.

Snahou bude vytvořit kontrast mezi živými a neživými plochami parku po vzoru výše zmíněného projektu Symantec Chengdu Campus. Mobiliář bude svými jednoduchými geometrickými tvary navazovat na architekturu budovy. zpevněné plochy budou uspořádány do obdélníkového pásu a budou umístěny buď vprostřed, či v severní části parku, podle zvolené varianty konceptu. Celá kompozice by měla být atraktivní při pohledu z oken či balkonů, neboť tímto způsobem zeleň vnitrobloku zasahuje do vnitřních prostor budov a do životů jejich obyvatel.

Dle Gehla, Jacobs a dalších je stěžejní kvalitou veřejného prostranství možnost výběru. Lidem by měla být poskytnuta místa s rozličnými vlastnostmi a náplněmi tak, aby si mohli vybrat například

mezi světlem a stínem, teplem a chladem, ruchem a tichem, relaxací a pohybem, sezením a ležením. Náplně ploch by měly být určeny pro různé typy lidí různých věkových kategorií. Měly by být určeny pro děti, dospělé, staré lidi, pro sportovce, umělce, intelektuály, introverty, extroverty, pro jednotlivce i skupiny lidí.

Stěžejní funkcí parku zůstane dětské hřiště. Snahou však bude, aby atrakce pro děti spíše vyvíjely jejich kreativitu, než je nutily otrocky činit to, co atrakce nabízí. Jak bylo vyzorováno, děti po příchodu do parku s horlivostí vyzkouší všechny atrakce, poté se však jejich pozornost upne na (pro dospělé banální) místa, jako jsou větve stromů, zázemí keřů, volné travnaté plochy nebo třeba cesta s kalužemi. Taková místa totiž dráždí jejich fantazii daleko víc. Z klasických atrakcí bude zachována skluzavka a pískoviště.

Jelikož by měl být vnitrovlok společenským centrem přilehlých budov, byla by čistě funkce dětského hřiště nedostatečná. Příkladem možných využití vnitrobloku může být klasická náves, tu lze vnímat jako vnitřní dvůr vesnice. Kromě dětského hřiště se na většině návsi nachází lavička, často pod stromem, kde se scházejí staří lidé rozjímat nad dávnými časy. Také tam je místo pro konání sešlostí, případně kulturních akcí. Taková místa budou do návrhu zanesena. Ačkoli v dotazníku hlasovalo pro hry určené větším dětem a dospělým něco 41 % respondentů, součástí návrhu bude prostorově nenáročná a nenápadná písčité plocha určená například pro hru pétanque či jiné hry a pohybové aktivity.

4.3 Plán kácení

Plán kácení má vést k většímu prosvětlení vnitrobloku a k postupné obnově porostu. Je navrženo vykácet 11 lip (*Tilia cordata*), 5 zlatic (*Forsythia x intermedia*), 11 pustorylů (*Philadelphus coronarius*), 1 bez (*Sambucus nigra*) a 3 šeříky (*Syringa vulgaris*). Dřeviny byly vybrány ke kácení zejména na základě jejich sadovnické hodnoty. Ponechané lípy jsou rovněž vybrány tak, braly prostoru co nejméně světla a aby vytvářely koridor pro navženou hlavní osu cest. Do návrhu pak bude zanesena výsadba nových lip, aby byl plynule obnovován vývoj lipového porostu. Bude však dodržen limitní počet 12 vzrostlých stromů ve vnitrobloku. To je v souladu s výrokem Součka (1985), podle něhož se má v plochách vnitrobloků nacházet 0,5 – 1 vzrostlý strom na 100 m².

4.4 Studie

Cesty a plochy pro aktivity vyžadující rovný zpevněný terén jsou vrstveny ve stylu mlatových povrchů. Svrchní vrstva je tvořena pískem, který plynule přechází v trávník. Písčité plochy se

v parkové části nacházely už od založení vnitrobloku. Mobiliář má být dřevěný. Dřevo působí teplejším dojmem, zútulňuje prostor a má vhodné vlastnosti pro mikroklima vnitrovloku. Jeho nevýhodou je omezená trvanlivost, proto je třeba zvolit například akátové dřevo, které patří mezi nejpevnější. Důležité bude taky pravidelné ošetření dřeva nátěrem, ideálně jednou do roka. Zídky a grill budou tvořně cihlami, aby materiálem parková úprava navazovala na fasádu přilehlých budov. Hlavní vstupy mají být bezbariérové, vedlejší jsou tvořeny schody z cihel. Živý plot je kombinován s plotem dřevěným, oba dosahují výšky necelého metru, aby netvořily velkou bariéru, pouze odclonily pakoviště lemující okraje parku.

Hlavním místem pro pobyt jsou dvě dřevěné terasy v centrální části parku. Součástí jedné z nich je skluzavka pod níž je zamykatelný úložný prostor na mobilní nábytek a náradí. Na stěně skluzavky má být připevněna křídlová tabule. Skluzavce sousedí pískoviště a lavičí. Druhá, o něco menší, terasa s lavičí je přilehlá písčité ploše s grillem. Další čtyři dřevěné lavice jsou umístěny v rozích parku podél cestní sítě a vytvářejí intimní zóny pro odpočinek na slunci i ve stínu.

Kromě navržených terénních gradientů je snahou zpestřit i patrovitost porostu. Proto je navrženo vysadit mladé lípy srdčité (*Tilia cordata*) a také hlohy (*Crataegus monogyna* 'Stricta'), které dosahují nízkého vzrůstu (5 – 8 m) a díky koruně sloupovitého tvaru nevytváří mnoho stínu.

Do jižní části vnitrobloku je situován dřevěný přístřešek na kontejnery, na nějž výškově navazuje dřevěné oplocení parkové části, tak aby přístřešek co nejméně zasahoval do vzhledu parku. Odpadkové koše jsou umístěny u hlavních vstupů do parku, jeden koš je navržen ke grillu. Komunikačním prostředkem a herním prvkem pro děti mají být „zvukovody“ („talk tubes“), kovové roury zabudované v zemi umožňující výměnu zvukových informací mezi jednotlivými částmi parku. V zídkách a terasách je umístěno vestavné osvětlení, které tak lemuje hlavní cestu vedoucí napříč parkem.

4.5 Osazovací plán

Do stromového patra jsou pro postupnou obnovu lipového porostu navrženy 3 lípy srdčité (*Tilia cordata*), pro zpestření pak 4 hlohy, konkrétně kultivar se sloupovitou korunou *Crataegus monogyna* 'Stricta'. Hlohy mají zpestřit porost svým nižším vzrůstem, dorůstají přibližně poloviny výšky lip, zároveň se tak mají přizpůsobit měřítku poměrně malého prostoru vnitrobloku. Hloh jdnosemenný (*Crataegus monogyna*) je navíc naším domácím druhem a stejně jako lípa srdčitá (*Tilia cordata*) roste v původní vegetaci lipových doubrav. Různorodost stromového patra bude podpořena i sloupovitým tvarem koruny hlohů a barevností jeho poldů v podzimním období.

Součástí dlouhodobějšího plánu (v průběhu 10 – 20 let) je vykácení dalších 2 – 4 lip a vysazení nových lip a hlohů.

Keřové patro má být tvořeno zachovanými pustomyly (*Philadelphus coronarius*), živým plotem z ptačího zobu (*Ligustrum ovalifolium*) a 13 popínavými zimolezy (*Lonicera japonica* 'Red World'). Ptačí zob byl pro živý plot zvolen nejen z ekonomických důvodů, ale i proto, že je poloopadavý a bude tedy plnit svou funkci i v zimním období. Zvolený zimolez japonský je rovněž polopadavý a na sklonku léta je zdobný svými růžovými květy. Pro oživení se má zimolez pnout po plotě u severního vchodu do parku a v jižní části u přístřešku na kontejnery.

Namísto květin byly do bylinného patra zvoleny okrasné trávy, které nejsou tolik náročné na údržbu, hodí se do krajinného pojetí zeleně vnitrobloku a mají celoroční efekt. Jsou zvoleny trávy, které snášejí polostín a vzájemně se střídají v období květu. Mezi okrasné trávy jsou pak vsazeny cibuloviny *Allium sphaerocephalon* (česnek kulatohlavý) a *Chionodoxa forbesii* 'Pink Giant' (růžově kvetoucí ladonička). Z jara, kdy budou trávy sestříhané, bude zdobit bylinné patro ladonička, z kraje léta nastoupí čaenka kulatohlavá, jehož nachové květy budou vykukovat z již vzrostlého porostu okrasných travin. Po zbytek léta se budou trávy střídát v kvetení, na podzim zpestří kompozici v tomto období červenohnědě zbarvený kultivar ostřice *Carex testacea* 'Prairie Fire'. Tráviny se zároveň budou doplňovat svým vzrůstem. Mohutný a květem nápadný kultivar duchanu japonského *Pennisetum alopecuroides* 'Japonicum' dorůstající výšky 120 cm bude spadat spíše do keřového patra. Oproti tomu 20 cm dorůstající ostřice prstnatá (*Carex digitata*) vytvoří drobný detail. Skupiny travin a cibulovin mají doplňovat kompozici při posezeních a pobytových plochách, dvě větší skupiny mají být vysázeny na svazích navržených vyvýšenin.

4.6 Technické detaily

4.7 Pohledy

4.8 Rámcový rozpočet

5. Diskuse

Při vymýšlení návrhu bylo otázkou, jak docílit kýžené "humanizace" vnitrobloku na Floře. Nejprve se zdálo, že nejlepší cestou bude naplnit plochu vnitrobloku co nejvíce funkcemi, tak aby měli jeho

uživatelé širokou škálu možností, jak zde trávit čas. Vzorem mohl být v kapitole 4. 1 (Inspirace) zmíněný australský projekt The Goods Line, pravděpodobně inspirovaný newyorským High Line. Právě tyto projekty naplňují promenády rozličnými funkcemi a vystačí si přitom s velmi malými plochami. Hodí se ale tento přístup do pražských dvorů? Promenády Goods line i High Line jsou sestrami rušných ulic. Jsou také velmi rušné, plné lidí, kteří si tudy zpřijemňují cestu. Prochází tudy a lákáni množstvím atrakcí se mohou s pocitem sounáležitosti kdekoli na kratší či delší dobu zastavit. Tato cesta však není jejich cílem. V tomto jsou vnitrobloky odlišné, nemají být jako rušné ulice, naopak mají poskytovat odpočinek od ruchu okolních ulic. Jsou součástí našich dmovů, proto nejsou cestou, ale cílem. Jakým způsobem tedy vnést zapomenutý život i sem?

Dříve byly dvory neodmyslitelnou součástí života obyvatel bloků. Fungovaly jako dílny, stáje, zahrady, pracovny, prádelny, útočiště dětí. V současnosti ale lidé tráví doma oproti minulosti podstatně méně času. Dojíždějí za prací, mnohdy velmi daleko a rovněž volný čas tráví často mimo domov. V současném hektickém světě, ale vnitroblok může uplatnit svou největší přednost, izolovanost. Klid, pocit z krajiny, z venkova, sounáležitost se sousedy, to je to, po čem lidé touží a co u těch v současnosti fungujících vnitrobloků oceňují.

Co chybí současným opuštěným vnitroblokům? Klid nabízí, pocit z krajiny možná také, ne však z té naší malebné. Chybí jim pocit z venkova, protože jeho součástí je „sousedskost“. Může vůbec architektura vytvořit sousedský prostor? Určitě ne, ten vytváří samotní sousedé. Architektura může poze odstranit byriéry, které jim v tom brání. Architektura může prostor zútlulnit, poukázat na minulost tam, kde je to možné, vytvořit návaznost na okolní budovy, vytvořit lidem prostor pro jejich vlastní invenci. Porovnejme některá současná architektonická řešení vnitrobloků v nedalekém okolí od zámového.

Korunní dvůr, bývalý dvůr měšťanského pivovaru, přístupný z Korunní ulice na Vinohradech, byl přestavěn v roce 2006. Architektonicky promyšlená kompozice pracuje s geometrickými prvky. Čtvercové plochy které zaplňují okrasné trávy, stříhané zimostřázy (*Buxus sempervirens*) či v betonových nádobách vsazené svitele (*Koeleruteria paniculata*) s podrostem ze skalníků (*Cotoneaster* sp.) se pravidelně střídají ve dlažbou zpevněných plochách. Projekt je dotažený do detailu, ve své podstatě velmi zdařilý. Otázkou ale je, zda toto není právě ukázka výše zmíněného lartpourlartismu převedený do architektonického podání, tedy „architektura pro architekturu“ ne pro lidi. Mohou lidé na takovém prostranství zapojit vlastní invenci? Mohou si k takovému místu vybudovat vztah? Kam zmizela vřelost dřívějšího pivovarského dvora?

Vnitroblok veřejně přístupný z Baranovy a Radhošské ulice je koncipován velmi podobně, jako současný zájmový vnitroblok. Rovněž se zde nachází oplocené dětské hřiště vytvořené dle projektu městské části Prahy 3 a rovněž spadá pod její správu. Tento je ale uživatelsky daleko příznivější. Nabízí klidná posezení mimo hřiště ve stínu nižších stromů či pnoucích keřů, ale i na slunci. Herní prvky jsou naprosto dostačující, velký prostor je věnován pískovišti, nejoblíbenější atrakci malých dětí. Terénní gradienty prostor zútulňují, kvetoucí rododendrony (*Rhododendron sp.*) vysázené vně hřiště dotvářejí pestrý kolorit dvora.

Vnitroblok přístupný z ulice Za Žižkovskou vozovnou byl obnoven v roce 2011 podle projektu atelieru a05. Projekt byl koncipován velmi citlivě společně s obyvateli přilehlé zástavby. Umně byly odstraněny bariéry, které obyvatele sužovaly, nevzhledné kontejnery při vstupu do vnitrobloku, přílišný stín a zpustlost dvora. Naopak zachovány a podtrženy byly hodnoty, kterých si lidé cenili. Záslužným činem je ponechání a zapojení do konceptu pitoreskní japonské zahrádky dle přání jedné z obyvatel okolních domů. Současná úprava dvora je zdárným příkladem architektury pro lidi.

Z dotazníků nastřádaných v rámci mého projektu nečekaně vyplývá, že nejvíce změn vnitrobloku na Floře by ocenily matky s dětmi. Nejspíš je to tím, že právě ony zde tráví čas aby zabavily své ratolesti a vědí, co jim zde schází. S ohledem na vyřknuté myšlenky se můj projekt snaží odstranit bariéry, zútulnit prostředí vnitrobloku a nenásilně do něj vnést kousek krajiny tak aby byl vytvořen prostor pro vlastní invenci obyvatel přilehlé zástavby a aby následně pomocí jejich invence postupně zbudován pocit sousedské sounáležitosti, upevněn pocit domova.

6. Závěr

Nakonec se ukazuje, že ačkoliv se s dobou stále mění sociologická struktura, mění se naše možnosti i naše priority, základní potřeby života ve městě zůstaly pořád stejné. Potřeba lidského měřítka, potřeba navazování kontaktů, potřeba moci si vybrat mezi tichým kouskem přírody, a mezi rušnou ulicí, mezi tím být sám a mezi tím být s někým, mezi světlem a stínem, to vše je v nás zakořeněné už tisíce let. Absence některého z těchto faktorů a vždy vedla k novým východiskům a nakonec se ukázalo, že stará města vyvíjející se bez křečovitých plánů jsou vzorem živých měst a od našich předků máme mnohé, co se učit.

Specifický prostor vnitřního dvora může do výčtu našich potřeb dokonale zapadat, je-li dobře koncipován. Oproti hluku okolních ulic zde najdeme ticho, oproti jejich zpevněným plochám zde najdeme kousek přírody. Můžeme zde nalézt soukromí, ale i navazovat kontakty s našimi sousedy.

Časově méně náročné akce jako například osázení okrasnými rostlinami jsou dobrý začátkem velkých projektů. Lidé získávají pocit, že dochází ke změně prostranství, že se jejich názory a tužby skutečně berou v potaz. To v nich vyvolává zájem se na utváření prostoru dále podílet, vytvářet vize a podporovat změny k lepšímu. Lidé takto získávají důvěru k dlouhodobějším navazujícím projektům. Správně vytvořená místa jsou intenzivně využívána a opotřebovávají se, je třeba jejich prvky po určité době obnovit nebo nahradit.

Ačkoliv je pravděpodobnost realizace tohoto projektu pramalá, byl pomocí něj dosažen autorův hlavní cíl, cíl zapojit se do procesu tvorby jeho obytného prostředí, poukázat na potenciál a možnosti specifického prostoru obytného vnitrobloku na Floře, zasadit v myšlenkách svých sousedů semínka potřeby měnit i tuto venkovní obytnou místnost k lepšímu. Nakonec „To, co činí prostranství pozoruhodnými je potřeba změn a ochota k jejich uskutečnění.“ (Gehl, 1987)

Přehled literatury a použitých zdrojů

BABKA V., 2009: Rozhovor s architektem Petrem Hrůšou. *ZAHRADA-PARK-KRAJINA*. 2009/1: 3-8.

CÍLEK V., 2010: Krajiny vnitřní a vnější. *Dokořán, Praha*.

DOKOUPIL Z., NAUMANN P., RIEDL D., et VESELÝ I., 1957: Historické zahrady v Čechách a na Moravě. *Nakladatelství československých výtvarných umělců, Praha*.

FISCHBACHER D., 1966: Gartenhöfe. *Callwey, München*.

FUCHS B., 1950: Vývoj stavby sídlišť. *Vědecko-technické nakladatelství, Brno*.

GEHL J., 1987: Life Between Buildings: Using Public Space. *Van Nostrand Reinhold Company, New York*.

GEHL J., 2010: Cities for People. *Island Press, Washington D.C.*

HALÍK P., KRATOCHVÍL P. et NOVÝ O., 1996: Architektura a město. *Academia, Praha*.

HNILIČKA P., 2005: Sídlní kaše. Otázky k suburbánní výstavbě kolonií, rodinných domků. *Era, Praha*.

HORKÝ I., 1984: Tvorba obytného prostředí. *SNTL, Praha*.

HRŮZA J. et ZAJÍC J., 1997: Vývoj urbanismu I. *ČVUT, Praha*.

HRŮZA J. et ZAJÍC J., 1999: Vývoj urbanismu II. *ČVUT, Praha*.

JACOBS J., 1993: The Death and Life of Great American Cities. *Random House, New York*.

JELICOE G. et JELICOE S., 1994: The Landscape of Man. *Thames & Hudson, London*.

KUPKA J., 2006: Zeleň v historii města. *ČVUT, Praha*.

MATOUŠEK V., 1981: Přestavba a modernizace obytných území měst v zahraničí a využití některých zkušeností v ČSSR. *Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha*.

MÁLEK Z., HORÁČEK P. et KIESENBAUER Z., 2012: Stromy pro sídla a krajinu. *Baštan, Olomouc*.

NAWRATH M. (Ed.), 2004: Tvorba vize komunity. Příručka pro společné plánování udržitelného rozvoje komunit. *Nadace Partnerství, Brno*.

NORBERG-SCHULZ CH., 2010: Genius loci: krajina, místo, architektura. *Dokořán, Praha*.

PEJCHAL M., 2010: Inventarizace a klasifikace dřevinných vegetačních prvků. Studijní materiál pro předmět dendrologie. *Ústav biotechniky zeleně, Lednice*.

SÁDLO J., POKORNÝ P., HÁJEK P., DRESLEROVÁ D., et CÍLEK V., 2005: Krajina a revoluce. *Malá Skála, Praha*.

SEDLÁK R. (Ed.), 2003: Utváření místa. Příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. *Nadace Partnerství, Brno*.

SLÁNSKÝ K., 2013: Vnitřní krajina měst a celoměstské systémy zeleně. *ZAHRADA - PARK - KRAJINA*, online: http://home.czu.cz/storage/59004_001_ZPK%203-2013.pdf, cit. 28. 11. 2015.

SOJKOVÁ E. et KIESENBAUER, Z., 2008: Metodika regenerace obytného vnitrobloku. *VÚKOZ, Průhonice*.

SOUČEK V., ŠTENEC V. et KREŠLOVÁ E., 1985: Uplatnění zeleně ve starší obytné zástavbě. *Sborník ÚVTIZ – ZAHRADNICTVÍ: 22-31*

ŠILHÁNKOVÁ V., 2003: Veřejné prostory v územně plánovacím procesu. *VUT, Brno*.

ŠUBR J., 1985: Koncepce tvorby obytných vnitrobloků. *VŠÚOZ, Průhonice*.

ŠUBR J., 1990: Zeleň obytných vnitrobloků. *VŠÚOZ, Průhonice*.

VACEK O., 2014: Tvorba krajiny. *ČZU, Praha*.

VALLO M. et SADOVSKÝ O., 2011: Urban Interventions: Mestské zásahy. *Slovart, Bratislava*.

WHYTE W. H., 1980: The Social Life of Small Urban Spaces. *Consederation Foundation, Washington D.C.*

- [1] Teorie centrálních míst: www.gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/html/ch03.html
- [2] Plán zahradního města: http://de.academic.ru/pictures/dewiki/71/Garden_City_Concept_by_Howard.jpg
- [3] Piana na ulici: www.piananaulici.cz
- [4] Mohenjo Daro - systém vnitřních dvorů: <http://www.arch.mcgill.ca/prof/sijpkex/exam-final-2004/question-2c.htm>
- [5] Mohenjo Daro - dům majetnějších obyvatel: http://www.bbc.co.uk/schools/primaryhistory/indus_valley/home_life/
- [6] Mohenjo daro: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Mohend%C5%BEodaro>
- [7] Římský dům - pohled od vstupu skrz atrium a tablinum do peristylu:
http://classconnection.s3.amazonaws.com/537/flashcards/515537/png/atrium_of_the_house_of_the_silver_wedding_pompeii_2nd_century_bce13508790525171355349758043.png
- [8] Schéma římského domu: http://people.duke.edu/~wj25/UC_Web_Site/pliny/villas/roman_houses/domus-a.jpg
- [9] Mapa středověké Paříže, Braun & Hogenberg, 16. století:
- [10] Letecký snímek Paříže: <http://granadablogs.com/gr-arquitectos/files/2014/01/paris1.jpg>
- [11] André Godin, Familistere: https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Andr%C3%A9_Godin
- [12] Tajemství pražských dvorků: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288835-z-metropole/7083-tajemstvi-prazskych-dvorku/>
- [13] Slovník pozemního stavitelství: <http://www.pozemni-stavitelstvi.vz.cz/slovnicek.php>
- [14] Koncept metropolitního plánu Prahy: <http://plan.iprpraha.cz/cs/metropolitni-plan>
- [15] Tajemství pražských dvorků: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10886931259-tajemstvi-prazskych-dvorku/>
- [16] Vinohrady: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Vinohrady_\(Praha\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Vinohrady_(Praha))
- [17] Plán Prahy 1938: <http://dveprahy.cz/>
- [18] Výkresy územního plánu Prahy: <http://mpp.praha.eu/app/map/VykresyUP/>
- [19] Metodické pokyny k územnímu plánu Prahy: http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/pup/metodicky_pokyn.pdf
- [20] Památkové chráněná území Prahy: http://pamatky.praha.eu/jnp/cz/pamatkovy_fond/pamatkove_chranena_uzemi/index.html
- [21] Georeport – limity: <http://wgp.urm.cz/georeport/>
- [22] Atlas životního prostředí Prahy: http://www.geoportalpraha.cz/cs/atlas-zivotniho-prostredi#.U_9KpvmSyV0
- [23] Oceňování dřevin dle metodik AOPK ČR: <http://ocenovanidrevin.nature.cz/strom.html>
- [24] Regulativy územního plánu: http://servis.praha-mesto.cz/uzplan/uzemni_plan_hmp/zmena_z1000_cist/regul/regulativy.pdf
- [25] Kic park: <http://www.architecturenewsplus.com/projects/1200>
- [26] Symantec Chengdu Campus: <http://www.landezine.com/index.php/2015/06/symantec-chengdu-campus-by-swa/>
- [27] The Goods Line: <http://www.landezine.com/index.php/2015/10/the-goods-line-by-aspect-studios/>